

Василь І. ГРИШКО

**Малоукраїнське
східняцтво**
(студія однієї провокації)

ДЕМОКРАТИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ
БУВШИХ РЕПРЕСОВАНИХ УКРАЇНЦІВ з-під СОВЕТІВ
Нью Йорк — 1953

Д О Б Р У С

Василь І. ГРИШКО

**Малоукраїнське
східняцтво**
(студія однієї провонації)

Нью Йорк

1 9 5 3

П Е Р Е Д М О В А

Під впливом визрівання й зросту національно-визвольних рухів, раніш колоніально й національно-поневолевих, народів перед нашими очима за останні 35 років розпалися такі великі світові потуги-імперії, як Австро-Угорська, Німецька, Турецька, Італійська, а доживають свого віку й розпадаються — Британська, Французька та Голландська.

В нормальному перебігу цього історичного процесу в часи великої російської революції в 1917-18 роках розпалась і Російська імперія — ця тюрма народів, — і на її місці утворилися цілий ряд таких суверенних держав, як Фінляндія, Естонія, Латвія, Польща, Україна, Білорусь, Грузія, Вірменія, Азербайджан, ряд держав Туркестану тощо. Комуністи вміло використали національно-визвольні рухи народів Російської імперії, спочатку їх всіма засобами підшпирали, поки прийшли до влади, але потім розпочали знову відбудовувати ту стару Російську імперію, вже під назвою ССР, і нині вони цілком оперлися на всі традиції старого царського російського імперіялізму.

Нещадно й криваво гоняючи в ССР будь-які прояви національно-визвольних рухів усіх поневолевих народів, класифікуючи їх як контрреволюцію місцевих націоналізмів, кремлівська комуністична верхівка підносить культ російського великодержавного націоналізму й шовінізму, підносить російський народ до ранги вишого, найславнішого, найздібнішого, найвідданішого московсько-комуністичній системі і її керівникам-вождям, як народу покликаного самим „привидінням“ до врятування всього людства від капіталістичної неволі, а разом з цим комуністичні верховоди ховаються за плечі цього російського народу і перед історією роблять його відповідальним за всі ті найбільші нелюдські злочинства, які будь-коли знала людська історія.

Нормальним і логічним вислідом цього, здавалося, мусіло б бути, щоб російська політична еміграція перед вільним світом боронила моральні й етичні якості російського народу, що хоч у підсоветських умовах і не відчуває того національного поневолення, як інші в тому ССР поневолені нації, але ж у сьогоднішніх умовах той російський народ відчуває таке соціальне поневолення, якого не відчувають жадні народи т. зв. капіталістичного світу. Але що ж робить російська політична

еміграція? Як вона боронить російський народ перед світовою опіцією?

Сьогоднішня російська, політична еміграція всіх мастей отруєна чадом успіхів імперіальних завоювань Сталіна для Росії, з одного боку, хоче заперечити Сталіна і його політичну систему, а з другого — всіма своїми засобами боронить і підтримує його. Адже це російська еміграція заперечує імперіальний і імперіалістичний характер царської Росії, заперечує наявність у царській Росії національного поневолення, заперечує наявність національно-визвольних рухів і в сьогодиньньому СССР і дає свою мовчазну згоду на пропаговану Кремлем вищість з усіх поглядів російського народу, порівнюючи до інших, сьогодні національно поневолених, народів в СССР, а також вимагає для російського народу й більших прав.

І щоб зберегти територіальну цілість сьогодиньнього СССР та в майбутньому перетворити його такий в Російську імперію, російська політична еміграція пускається на найганебніші кроки. Не в силі заперечити наявність українського національно-визвольного руху і права українського народу на свою кров'ю завойовану суверенну державу Україну, російська імперіалістична еміграція вживає метод провокації. Одна з таких великих провокацій російської еміграції в вигляді малоукраїнського „Східництва“ і висвітлюється в цій праці.

Примітка: Ця праця-студія друкувалася на сторінках „Українських Вістей“ у числах 97-101 за 1952 рік, четвертий розділ її — „Малоукраїнське східництво і український історичний федералізм“ друкувався також на сторінках „Українського Прометея“ в числах 48-49 за 1952 р.

І Обличчя української підсоветської еміграції і явище „східняцтва“

І. Німецько-совєтський винахід

З часу другої світової війни словник лайливих слів, придумуваних різними окупантами України для образливого трактування підросійських українців, збагатився ще одним ганебним словом: «східняки». Це слово, що поволи почало заступати собою старі російські лайки на адресу цих українців, як от «хохли» і «малороси», є, правда, не російського, а німецького походження. В основі його, як відомо, лежить презирлива німецька кличка «ост» (схід), «остівці» (східняки), що нею таврували нові окупанти своїх насильно вивезених з України рабів.

Охоплюючи цією кличкою не тільки українців, а й всіх людей з територій, підвладних совєтській Росії, і вживаючи це слово, як синонім слова «совєт», німці цим способом намагались взагалі обезличити й знецінити цих людей. Цим вони намагались оформити їх у свідомості західнього світу й також у їхній власній свідомості як якусь меншвартісну, бо, мовляв, позбавлену власного національного-людського імені й обличчя масу «унтерменшів», відмінних від усіх інших, чітко окреслених національно, людей з нормального позаросійського світу.

Коли ж зникла гітлерівська Німеччина й почалося оформлення нової політичної еміграції з народів СССР, проблема «остівська» раптом виникла знову, вже під новою, не німецькою, а російською назвою, як проблема «восточніков» і «западніков», а ці російські поняття скоро були зукраїнізовані перекладом їх на українську мову словами «східняки» й «західняки».

Як відомо, властивими інспіраторами цієї проблеми були більшовики. Саме більшовицькі репатріаційно-людоловські установи розподілили українців на «восточників», тобто підлеглих примусовій репатріації підсовєтських людей з України, й «западників», тобто охоронюваних від неї Ялтинською угодою людей з позасовєтської частини України. Цим було витворено відмінність повоєнної ситуації на еміграції для одних і для других, а цим саме — і певну, розділяючу їх, атмосферу правно-побутових упосліджень для одних та привілеїв для других.

2. Провина емігрантського «західництва»

Але одночасно треба сказати, що другою поруч більшовиків, так би мовити, «рушійною силою» в постанні цієї проблеми була, звичайно, головотяпська, як не сказати більше, «політика» деяких (на жаль, багатьох) наших же українських войовничих «антисхідняків» із породи принципових емігрантських «західняків».

Для ясности відразу ж уточнюємо: говоримо тут не про «західняків» у розумінні окреслюваних також цією кличкою вихідців із західньоукраїнських земель, а про спеціальну породу принципових емігрантських «західняків». Сюди зараховуємо тільки тих, що, незалежно від їхнього територіяльного походження (напр., дехто з старих емігрантів), утративши закордоном усякий живий зв'язок із ґрунтом соборної Батьківщини, засвоїли собі звичку дивитися на вчорашніх «совєтів» і «остів», чи пак «східняків», крізь окуляри своєї уявної закордонної «вищости». Зокрема ж ідеться тут про одну групу цих емігрантських «західняків», що, використовуючи своє випадково-привілейоване становище в ситуації репатріаційного терору супроти українців з-під совєтів, захопили були в свої руки просто такі тоталітарну владу над усією українською еміграцією в час її таборового періоду. Тільки в такому розумінні ми вживаємо тут та будемо вживати й далі поняття «емігрантські західняки».

От саме ці емігрантські «західняки» й були тією, поруч більшовиків, другою силою, що урухомила емігрантську проблему «західняки—східняки», фатально використовуючи створений більшовиками двоподіл українців для забезпечення своєї злочасної «гегемонії» в «таборових державах» нашої еміграції.

3. Тавро «національної меншевартїсности»

Та як би там не було, але фактом стало те, що під назвою «східняки» в умовах нашої повоєнної еміграції відродилось те саме презирливе трактування українців з-під російської влади, яке видумали німці. І навіть властиве значення цієї клички лишилося те саме. Так більшовики цією кличкою стали означати також ту, по-їхньому, безформенну й безобличну масу просто «советських людей безразличной національності», якими вони, власне, розуміють і якими вони також «оформляють» у свідомості світу та в свідомості самих цих людей усіх вихідців з СРСР, незалежно від національності. Різниця в німецькому й советському трактуванні цієї маси «остовців —східняків» тільки в тому, що перші одверто підкреслювали саме негативний, ганебний сенс такої безнаціональної безформенности і безобличности, а другі — цей негативний, ганебний сенс якраз підносили, як щось позитивне, бо специфічно-советське.

Одночасно і згадані вже наші емігрантські «західняки», користуючись готовою німецько-советською формулою, також у поняття «східняки» вклали ніщо інше, тільки своє жалюгідно-рабське (бож ніхто так не пишається своєю уявною «вищістю», як випадково привілейований раб!), презирство до цієї, нібито, «меншевартїсної», бо безликої з погляду панів-окупантів, «східньої», чи пак «советської» маси підросійських, нібито «денаціоналізованих» і «русифікованих» українців. Таким чином поняття «східняки» і в повоєнному советському, і в емігрантському «західняцькому» розумінні, так само, як і в німецькому, стало синонімом усього найгіршого, що придумали окупанти для зганьблення, затаврування і знецінення підросійських українців.

4. Оборона української національної гідности

Самозрозуміло, що така образлива для національної гідности підросійських українців кличка, як «східняки», а разом з нею і відповідне їй трактування цих українців своїми ж таки, хоч і спеціальної емігрантської породи «західняків», українцями, викликали й не могли не викликати з їхнього боку відповідний спротив. Цей спротив зокрема виявився в голосних свого часу таборових кон-

фліктах, що знайшли свій яскравий відгомін також і в далеко не таборового значення пресових дискусіях на тему «західняки—східняки».

Але при цьому виявилась одна надзвичайно характеристична річ. Виявилось, що весь спротив підросійських українців емігрантському «західняцтву» зводився ні до чого іншого, тільки до одного: до впертої і гарячої оборони підросійськими українцями своєї української національної гідності й своєї української національної повноцінності — оборони проти чужого й свого трактування їх, як, нібито, національно-меншевартісної, бо взагалі zde націоналізованої і зрусіфікованої частини української нації. Це була, власне, яскрава маніфестація з боку підросійських українців, своїх національно-політичних якостей, і це був також своєрідний виклик емігрантському «західняцтву» в змаганні за кращу, ефективнішу боротьбу з ворожими українству силами, за кращу, правильнішу українську самостійницьку політику.

І от, коли ми сьогодні переглянемо зміст усіх унутрішньоукраїнських дискусій-суперечок по лінії «західняки—східняки» від часу постанови таборів ДП і аж до роз'їзду українських емігрантів по світі, ми ясно і чітко побачимо, що йшлося в цій дискусії тільки про рішуче заперечення підросійськими українцями тенденції емігрантських «західняків» до зведення їх на задній план українському національно-політичному житті, як нібито, на національно «менше свідомої» і зокрема як, нібито, менше самостійницької і менше відпорної в змаганні з росіянами частини України.

Йшлося, власне, про доведення з боку підросійських українців якраз своєї зрілішої й здоровішої національної свідомости, свого більш державницького самостійництва й своєї ефективнішої й головнішої відпорної сили в протиставленні росіянам. Зокрема ж йшлося передусім про правильніше розуміння української соборности, як справжнього всеукраїнства, базованого на основній природній базі всього всеукраїнства — на базі центрального осередку земель і національного людського масиву Великої України, а не лише одної з її периферій.

5. Внутрішньоукраїнське змагання за першість

І коли сьогодні в російських протиукраїнських спекуляціях вживається наклеп про те, нібито в таборово-діпівському конфлікті «західняків» і «східняків» крилося якесь протиріччя між українцями-самостійниками спеціально з Галичини й, нібито, якимись українцями-несамостійниками з Наддніпрянщини, то одного тільки поверхового погляду на загальновідомі факти з історії цього конфлікту вистачить, щоб і сліпому було ясно видно, що справа виглядала якраз навпаки. Це був конфлікт між вузьколобим провінціалізмом емігрантських «західняків», що суперечить і шкодить всеукраїнському самостійництву-соборництву — з одного боку, і всеукраїнським державницьким самостійництвом і соборництвом широких мас українців з усієї Великої України, тобто в основному — колишніх підросійських українців — з другого боку.

Серед тих закидів, що їх виставляли представники під російських, тобто підсоветських, українців у сторону емігрантських «західняків», не було й натяку на якийсь сумнів щодо загальноукраїнського ідеалу самостійности й соборности Української Держави, чи щодо конечности українського протиставлення Росії, а навпаки — була постійна тривога за долю нашої боротьби за самостійність і соборність, тривога за нашу слабкість у нашому змаганні з росіянами в зв'язку з вузькопровінційним і безглуздим напрямком «політики» тих емігрантських «західняків», які випадково опинилися в проводі нашої еміграції часів «таборових держав».

Зокрема ж і особливо підкреслюємо, що в цій дискусії представники підросійських українців не тільки, що ніколи не виступали під прапором «східняцтва», як такого, не тільки ніколи не сприймали це німецько-советське окреслення, як щось відповідне їхній суті, а навпаки — різко заперечували це образливе окреслення, обвинувачуючи своїх супротивників у культивуванні й прищиплюванні цієї осоружної принизливої клички в стосунку до себе. Слово ж «східняки» в лапках вживалося в цій дискусії тільки в негативному сенсі, як лайливе слово, проти якого протестувала національна гідність підросійських українців. На окреслення ж своєї суті вживалися

тільки такі підкреслено соборницькі поняття, як — «Велика Україна», «нова великоукраїнська еміграція», або такі загальноукраїнські історично-географічні чи політичні поняття, як — «наддніпрянці» або «підросійські» чи «підсоветські українці».

При чому варто ще пригадати, що в цій дискусії національно-самостійницькі амбіції цих підросійських українців виявлялись навіть аж у таких переяскуваннях і крайностях, як проголошення своєрідного «п'ємонтизму» Наддніпрянщини, як, мовляв, єдиномишеного носія справжнього українського самостійництва й соборництва. Звичайно, в цьому наддніпрянському як і в галицькому «п'ємонтизмі», знайшли свій вираз нездорові прояви розуміння соборности, але все таки характеристично, що основна тенденція згаданої внутрішньоукраїнської дискусії йшла по лінії змагання амбіцій і претенсій на вищість і першість у провадженні боротьби за українську самостійність і соборність, а ніколи не навпаки — не по лінії якогось заперечення ідей самостійности і соборности.

6. Національно - політичний іспит

Велетенський принципово-політичний позитив цього факту в нашому змаганні з росіянами, як факту сили природньо - внутрішнього самостійницько - соборницького наставлення підросійських українців на еміграції — цей позитив промовляє сам за себе. Але ще більше підкреслює значення цього факту та обставина, що згадана дискусія і виступи в ній із своїми позиціями представників підросійських українців на еміграції мали не якийсь собі лише академічний, а часто мали навіть і досить драматичний характер, це був справжній національно-політичний іспит, коли цим людям доводилося перемогати такі труднощі й небезпеки, протиставлення яким вимагало від них не абиякої сміливості й мужности, а часто означало з їхнього боку навіть справжню жертвність та героїзм.

Сьогодні це вже здається просто неймовірним, алеж ні для кого не секрет, що, напр., створення і діяльність таких організацій, як УРДП і СЗСУ, в умовах «геремонії» емігрантсько-західняцького провінціалізму в «таборних державах» відбувалася в умовах майже такого ж небезпечного підпілля, як і під ворожою окупацією. Ві-

домо ж бо, що, напр., такі газети, як «Українські Вісті» чи «Неділя» в зв'язку з цим були в багатьох таборах буквально нелегальними, за поширення яких сміливці наражалися на такі ж загрози своїй безпеці і навіть життю, як і під чужими окупантами. Відомі всім факти замахів на життя чоловічих людей цих середовищ, конфісування й палення їхніх видань, поліцейних переслідувань, репресій за допомогою чужих сил їхніх активістів і т. д. і т. п. аж до фізичних жертв з їхнього боку.

Всі ці речі згадуємо тут не для болючого докору тим, які однак ще й сьогодні не здатні зрозуміти жажливість усього безглуздя цих спричинених ними дивовижних речей, а тільки для того, щоб ствердити ось що: ці речі свідчать, що люди, які в таких умовах, при таких труднощах і небезпеках, мали в собі стільки сміливості й завзяття, що вперто й послідовно стояли на своїх проголошених позиціях у постійному спротиві безголовству тупого провінціалізму привілейованих таборових «гегемонів», — ці люди були до найбільшої глибини свого ества щирі в своїй відданості цим позиціям. А ці позиції були й лишилися стовідсотково самостійницькими й соборницькими.

7. Самостійницьке обличчя підсоветських українців

І коли сьогодні безсило люті російські єдинонеділимські провокатори пускають свої мильні баньки про те, що, мовляв, підросійські українці досі виявляли себе самостійниками й соборниками на еміграції тільки під страхом таборового терору, то загально відомі факти, що ми їх тут оце згадали, перекреслюють усі спроби такого фальшування правди. Люди, що перетерпіли всі види таборового терору на собі в ім'я їхнього іншого, ніж у провінційних «гегемонів», розуміння української самостійности й соборности, були б так само здатні й готові перетерпіти це саме також і в ім'я заперечення самостійности й соборности взагалі, якби вони, ці люди, справді були так наставлені. Але ні, вони були такими, якими вони були — скрізь, де завгодно, чи під большевиками, чи під таборовим терором.

Так само факти спростовують і другу вигадку російських провокаторів про те, нібито підсоветські українці тому не виявили свого «справжнього» обличчя, що

вони, мовляв, заховалися під маскою «західняків» і му- сіли демонструвати себе самостійниками й соборниками. Але ж справа в тому, що задемонстрували себе ці укра- їнці якраз **підсоветськими** самостійниками й соборника- ми, одверто й недвозначно протиставивши себе емігру- ційно- «західняцьким» провінціалам саме як підсовет- ських українців. Адже в дискусії з емігрантськими «за- хідняками» вони виступали не як «західняки», а саме як ті, що мали на собі тавро «східняків». Це ж вони ще 1945 р., в найнебезпечніший час репатріяційного те- рору супроти всіх підсоветських устами Багряного го- лосно заявили, чому вони не хочуть вертатися на «ро- діну» і створили свій орган «Українські Вісті», а 1946 р., коли цей репатріяційний терор шалів з усією силою, створили і свою партію українців підсоветської форма- ції. Це ж вони голодували і бунтували проти репатрі- яції в славнозвісному Герсфелді, але й голодували і бун- тували під українським самостійницьким синьо-жовтим прапором. Ні, ніде і ніколи вони не були інакшими, бо такими ж — українськими самостійниками були вони і там, в СРСР по наповнених ущерть українськими са- мостійниками тюрмах і концтаборах.

8. Блискуча відсутність «східняцтва», як такого

А тепер погляньмо, як виглядає в світлі незаперечних фактів друга сторона питання про політичну поставу підросійських українців на еміграції, навколо чого сьо- годні так багато каламутять води російські фальшивни- ки правди. Питання стоїть так: чи були серед україн- ської еміграції поруч із згаданими виявами організова- ного самостійництва й соборництва підросійських укра- їнців також подібні їм вияви, чи бодай хоч якісь спро- би такого вияву з боку якихось підросійських україн- ців-несамостійників, під прапором «східняцтва», як та- кого? Чи була спроба якогось **ідейного** руху таких собі просто «східняків», які б, замість бунту проти тракту- вання їх, як денаціоналізованої і русифікованої, а то- му меншевартісної, маси безликих півлюдей, стали б принциповими оборонцями саме таких своїх рис, як де- націоналізація і русифікація, піднісши свою національ- ну безликість і меншевартість на п'єдесталь своєї най- більшої чесноти? Чи була якась спроба з їхнього боку,

замість змагання за свою національно-людську першість в українському світі, порівняно з випадковими провінційно-західняцькими «гегемонами» на еміграції, отже — першість, якраз у своєму природному для всякої національної індивідуальності самотійництві, — чи була якась спроба з їхнього боку навпаки — стати на змагання проти всякого українського самотійництва, а за перетворення себе в вічний додаток до чужого російського воза на підставі якогось добровільного «меншебратства»? І чи був при цьому хоч один факт чийогось мужнього і послідовного терпіння за таку, сказати б, «ідею», за її поширення й зміщення там, де тільки і може бути місце для ідейного змагання українця з українцем, тобто — **всередині української еміграції**, тобто так, як це було в історії змагання підросійських українців-самотійників за своє розуміння української самотійницької ідеї в умовах терору емігранського «західняцтва»?..

Ні. Рішуче ні. Нічого подібного ніхто, ніде і ніколи серед української еміграції на чужині не бачив, бо нічого подібного не було. Ніяких, ані найменших спроб якоїсь організації під прапором принципового «східняка», як символу оборони денаціоналізації й русифікації, серед української еміграції не виявилось. Ні про яке принципове антисамотійництво і меншебратство щодо росіян серед української еміграції не бул й мови. Ані одної спроби видати хоч якихось пару друкованих слів, не то що газету чи брошуру на тему антисамотійництва серед української еміграції не було. Ані одного прізвища людини, що звернула б на себе увагу своєю мужністю й послідовністю в обороні своєї антисамотійницької так би мовити «ідеї», ніхто не чув. Одним словом — маємо факт цілковитої, просто блискучої, відсутності всього цього в українському житті на еміграції.

9. Неможливість «ідейного східняцтва»

Звичайно, на пояснення цього факту в російських фальшивиків правди є один універсальний аргумент: мовляв — де б же хтось серед українців відважився виявити своє антисамотійництво в умовах терору більшости «західняків»-самотійників? Адже це означало б велику небезпеку для тих, хто посмілився б узагалі виявити, що він підсоветський і т. д.

Але цей аргумент якраз і доводить уже сам собою те, що якраз і треба нам тут довести. Поперше: де це й коли аргумент небезпеки міг бути виправданням відсутності когось на полі змагання, якщо він має якусь ідею? Де ж це хтось чув про якийсь ідейних рух, що не спромігся б навіть на одного сміливця, який не злякався б наразити себе на небезпеку? І чому це серед підросійських українців-самостійників, що протиставились емігрантсько-«західняцьким» «гегемонам», саме як підросійські, підсоветські українці, чому серед них знайшлося так багато людей, що їх били, вибивали їм зуби й ребра, а декого і вбивали, виганяли їх із таборів, віддавали чужим поліцаям і на репатріацію, замикали їх за поширення їхньої преси, палили її, конфіскували, цькували їхніх лідерів, як «большевиків», «москалів», переслідували їхні організації і заганяли їх у таборове підпілля, а вони все таки своє робили і своє зробили і масу підросійських українців-самостійників навколо себе таки організували і ввійшли, нарешті, в таку силу, яку вже ніякі труднощі на еміграції не зможуть зупинити? Чому це так?..

А подруге: якщо б українців-несамостійників було так багато на еміграції, як це часом твердять російські фашистичники правди, то чому ж би було страшно виступати серед них їхнім відважним одиницям? Адже знайшлося ж так багато підросійських українців, що обстоючи й зберегли матеріально й фізично і спалювані, але все таки неспаленні «Українські Вісті», і судженого на смерть своїми, але живого Багряного, і цьковану УРДП, і цьковану СЗСУ із Доленком, і багато, багато ще іншого, що робилося і виросло в завзятій і для їх ентузіастів небезпечній боротьбі проти своїх же таки вороже настроєних і непримирених супротивників.

Чому ж не знайшлося так багато принципових «східняків»-антисамостійників, що могли б обстоючи й підтримати своїх лідерів чи якісь свої організації?..

Отже висновок виходить тільки один: не було ніяких спроб організації ідейного руху «східництва», як такого, під прапором принципового антисамостійництва, з тієї простої причини, що такого руху, як ідейного руху, і не

могло бути. Не могло бути, бо не можна собі навіть уявити, щоб звичайний комплекс меншевартісності, національно-людської безликости й недороблености, щоб це звичайнісіньке духове каліцтво могло стати для когось справді «ідеєю», за яку варта було б наражатись комусь на небезпеку. А ще тяжче собі уявити, щоб таке каліцтво могло привабити до себе хоч трохи помітну кількість осіб серед нормальних людей будь-якої нації.

Таким чином, як це стверджено незаперечними фактами, — ідейний «східняцький» рух усередині української еміграції — це абсурд і тому його не було й не може бути.

10. Зовнішньо-агентурний характер «східняцтва»

Та коли «східняцтво», як ідейний рух серед українців усередині взагалі неможливий, то натомість інспірація і просто імітація ворожими українству чинниками ззовні не руху, а, так би мовити, руханки під прапором штучно урухомленого антисамостійницького «східняцтва», розрахованого на морально zdeгенеровані, переважно шкурницькі, безпринципно-продажні елементи — це річ не тільки можлива, а й логічно просто самозрозуміла.

Тому то, не з'явившись своєчасно ні в якому вигляді серед української еміграції всередині, це явище раптом аж тепер з'явилося зсвні — з ініціативи й на матеріально-організаційній базі ворожої українству російської імперіалістичної еміграції.

Ці явище покликали до життя російські імперіялісти на еміграції, саме вишукуючи якихось засобів для спроби ушкодити українську еміграцію, шляхом, зовнішньої інфекції розкладового заразу, з надією, що він пошириться серед українців і доведе до їхнього національно-політичного паралічу. І тут, як і завжди, російські емігрантські імперіялісти не знайшли нічого ліпшого, як використати не тільки готовий досвід, а й готову спадщину своїх імперіалістичних суперників, большевиків, правда — з певними німецькими корективами.

Ось тут ми й приходимо до вияснення генези і властивої суті явища «східняцтва»...

„Східняцтво“, як советське „малоукраїнство“, та його коротка історія

I. Існування справжніх «східняків»

Коли ми на початку і в своїх висновках з факту відсутності якогось внутрішньоукраїнського ідейного руху на еміграції під прапором «східняцтва» ствердили, що українська підсоветська еміграція і також репрезентований нею український підсоветський народ у своїй масі виявили своє чітке українське самостійницьке «я», то це, звичайно, не значить, що ми заперечуємо наявність серед українців, на Батьківщині й на еміграції, певної кількості дійсних і непідроблених «східняків» у тому розумінні цього поняття, яке ми тут подаємо.

Звичайно, це було б навіть неймовірно, щоб така довголітня російська окупація України і особливо така завзята денаціоналізаційна і русифікаційна політика, яку десятки років провадять на Україні російські большевики, щоб усе це не позначилося серед українців фактом окалічення певної кількості з них і перетворення їх на таких собі безликих «східняків». Ні, порода таких «східняків» з-поміж українців таки існує, і на характеристиці цієї породи варто спеціально зупинитись...

2. «Советський человек», як прототип «східняків»

Як відомо національна політика большевиків з її гаслом «національна за формою і соціалістична за змістом» культура, означала передусім виховання типу «советського человека», тобто — людини теж національної за формою, за своїми зовнішніми атрибутами, але за змістом та

кої, якою її наповняють більшовики. Скільки ж поняття «соціалістичне» в більшовицькому розумінні це значить російське, бо ж «соціалістическая родина» — це Росія, а «соціалістическая культура» — це російська культура, то, самозрозуміло, цей зміст — російський. Отже «советский человек» це і є людина лише з національною формою, але з советським, російським змістом.

Звичайно, більшовикам ще не вдалося справді перетворити підсоветські народи в таких от «советських человек», бо занадто сильна національна природна стихія цих народів, і не вдалося їм також виробити нову генерацію таких «человеков», але це не значить, що більшовицька робота лишилася цілком без ніяких успіхів. Більшовикам усе таки вдалося певну кількість підсоветських людей покалічити так, як про це була мова вище. При чому, їм менше вдалося наповнити когось своїм советським змістом, зате більше вдалося вихолостити декого від національного змісту, залишивши їх без ніякого національного змісту взагалі.

Таким чином-наслідком планомірної більшовицької роботи над створенням типу советської людини, як продукт цієї роботи таки з'явився такий тип, але це, так би мовити, сама ходяча форма, тіло без душі. Але це своєрідне «чудо советської техніки», як усяка порожнява, має ту властивість, що здатна наповнитись усім, що в такий формі шукає собі втілення. Тому такий «советский человек» є просто неоціненною знахідкою для всяких завойовників. І тому німці в своєму «дранг нах остен», власне, поставили цілу свою ставку на такого «советського человека», розраховуючи, що всі підсоветські народи складаються вже не з людей означених національностей, а з самих отаких безнаціональних «советських человек», чи по-їхньому — «остів», тобто «східняків». Звичайно, вони фатально помилилися, і своїм трактуванням представників підсоветських народів, як безликих «східняків», вони тільки загострили їхню національно-людську відпорність. Але все таки певну частину з-поміж них, тобто — саме оті вихолощені ходячі форми без національного змісту вони таки наповнили потрібним їм «східняцтвом» духом — духом свідомості своєї меншевартості, духом уля

гання чужій, мвляв, «вищій» силі, духом служіння чужій меті і обплывування мети свого народу.

3. Російський зміст «східняцької» форми на еміграції

Так із «советського человека» став «східняк», і таким він дожив до наших днів на еміграції, аж поки дочекався, коли став потрібним новим шукачем порожніх форм. Ними стали російські емігрантські імперіялісти. Вони взяли цю порожню форму з німецьких рук такою, якою зробили її німці, тобто у вигляді різнонаціональних лянскнехтів інспірованої німцями т. зв. власовщини.

І характеристично, що ті самі російські емігрантські кола, які в своєму російському середовищі своїх власних «східняків», тобто стих самих «советських человеків», зокрема — вчорашніх німецьких лянскнехтів з кубла власовщини, всіляко приборкують і не надають їм заголовних ролей, тримаючи все російське політичне життя на еміграції під абсолютним диктатом старих емігрантських діячів і організацій — всіх цих Керенських, Мельгуновів, Ніколаєвських, Болдирєвих, Даліних та інших, розбавляючи й очолюючи ними навіть власовські творища, — саме ті російські емігрантські кола, які поборюють серед себе своє власне «східняцтво», картаючи його під назвою «морлоків», «ескімосів» і «людей, що мають душі з двойним дном», саме ці російські емігранти вхопилися, як чорт за грішну душу, за українських «східняків» і з усієї сили намагаються робити ними цілу свою політику проти українців.

От у цьому якраз і виявилось з усією силою типово завоюницьке обличчя російської імперіялістичної еміграції, що в своїй протиукраїнській боротьбі мобілізує й урухомлює у вигляді руханки «східняцтва» всю ту гниль і заразу, проти якої в себе всередині вживає всілякі дезінфекційні засоби.

Звичайно, будучи стосовно української еміграції і українства взагалі явище чисто зовнішнім, протиукраїнська руханка «східняцтва» робиться з боку росіян за допомогою певних фізичних одиниць українського походження, хоч і російської національно-політичної приналежності.

Хто ж вони, ці урухомлені росіянами манекени проти українського «східняцтва»?

Але спочатку погляньмо взагалі, що являє собою тиг того «східняка» з-поміж українців, екземпляри якого ста новлять собою людський матеріал цього «східництва»?...

4. Еволюція «малороса» в «советського «малоукраїнця» у втіленні «східняка»

«Східняк» з-поміж українців — це, передусім, нішо інше, як советська видозміна породи «малоросів», вирощуваних на Україні ще за царської Росії. Правда, в советських умовах цей малорос являє собою, висловлюючись біологічною термінологією, тип такого собі національного гермафродита, що сполучив у собі духові ознаки двох національностей — російської і української, то «східняк» — це просто національний евнух, чи, в кожному разі, національний імпотент, вихолощений від живчика національного еросу.

Правда, за своєю фізичною формою і взагалі формально він — українець. Таким він, а не руським, є «по паспорту», таким, а не руським, він і сам себе вважає, але якраз отого найголовнішого, що робить національну приналежність не мертвою, а живою, тобто якраз духа українського національного «я» і української національної амбіції в творчому змаганні націй — цього то в нього, власне, й нема.

У суті, порівнюючи з малоросом, це вже, так би мовити, «малоукраїнець». Якщо клясичний малорос — це отой геніяльно змальований Шевченком одним звучанням прізвища тип, що називався «Гнучкошиєнко-в», то советський малоукраїнець — це вже не тільки «Гнучкошиєнко» без «в», а це вже навіть спеціально підкреслений «єнко», бо, власне, це закінчення прізвища на «єнко» — це є вся та національна ураїнська форма, яка залишилась в нього після советської опереції вихолощення його від українського національного змісту. І ще одна суттєва різниця між малоросом і советським малоукраїнцем: коли малорос був переважно продуктом національної несвідомости наслідком дореволюційної російської політики «не било, нет і бить не может», то советський малоукраїнець — це вже продукт советської національної лжесвідомости, витвореної советською національною політикою, що словами Леніна і Сталіна говорить так: «Під опікою великого російського народу

Україна можлива, без цього ж про неї не може бути й мови.»

5. «Менший брат» усіх «великих братів»

Вихований на совєтській ідеології, спершу — на ідеології загальносовєтської «всьоравновщини», а потім — совєтського «меншобратського» колінопреклонства перед «великим російським братом», він засвоїв собі щиро свою меншевартість перед усім російським, а тому він, як «без Бога ні до порога», не посміє й порушитись без «великобратнього» кивка пальцем із Москви. Звичкй до самого тільки споживання спеціальних страв для меншого брата, «состряпаних» у Москві, він органічно не здарний собі уявити, що «не тільки й світу, що в Москві».

Але, з рештою, його прив'язаність до Москви і російської указки — це чисто механічна звичка, як прив'язаність дресированої тварини до свого дресувальника. Тому російського «великого брата» для нього легко може замінити й усякий інший «великий брат», аби тільки він був досить сильний, щоб давав відчувати свою «великість». Він буде безмежно відданий всякому господареві, але головне — щоб цей господар був чужий. Він тільки не зможе терпіти, бо не зможе собі уявити, якогось господарювання самих своїх. Чужі господарі навчили його ненавидити своїх навіть за саму думку про самостійне господарювання. Тому він, що, як справжній совєтський человек», взагалі належить до породи «премудрих Піскарів», що все життя мовчать. Але дотримуються засади «не смей своє сужденіє іметь» тільки супроти чужих господарів, а супроти ж своїх — він професійний киричник, обливач помями і просто донощик.

Взагалі — його життєва засада дуже проста: вміти якнайзручніше пристосуватись і за всяку ціну зберегти свою шкуру. Він професійний пристосуванець і шкурник. Зрештою, він, як порожня форма без змісту, тільки й має свого, що шкуру. Але своє шкурництво він називає гордо: реалізм. Під реалізмом він розуміє постійну орієнтацію тільки на добру матеріальну базу. Тому такі ідеї, як ідея української самостійности, для нього є тільки непотрібною «романтикою», бож покищо від її підтримування тільки небезпека і ніяких матеріальних вигод. Тому він такої ідеї органічно не може стравлю-

вати. Проте, такою «романтикою» для нього є тільки **українська** національна ідея, бо національну ідею кожного чергового «великого брата» він респектує просто з раболіпства. Плюючи ж на свою національну ідею, він здатний легко при потребі плюнути й на свою національність, і при потребі також легко змінити свою національність за девізою: а якої національності вам треба ?

6. Дрібноміщанська база малоукраїнства

Звичайно, тип такого малоукраїнського «східняка» майже зовсім не зустрічається серед українського селянства і робітництва, що якраз найбільше міцно тримає в собі своє здорове природне українство. Дуже мало такий тип водиться і серед української селянсько-робітничої інтелігенції і взагалі серед інтелігенції — в розумінні людей інтелектуальної діяльності і високої фаховості. Це й зрозуміло, бо такі люди силою самого свого знання і розуміння речей не можуть упасти так низько, щоб втратити своє національно людське сумління. А крім того вони, як авангард своєї нації, просто не можуть не ввійти в протиріччя з національними поневолювачами цієї нації.

Зате такий тип не рідкість серед советського міщанства, тобто — серед півінтелігентного і псевдоінтелігентного прошарку советського дрібного чиновництва зрусифікованих і здеморалізованих міст. Це той самий міщух, що в часи українізації вигадав дотеп: «Ви серйозно, ілі по-українськи?» Бо він, знаючи, хто є справжнім хазяїном на Україні, звичайно, не брав усерйоз нічого українського, а тільки хазяйське, російське. Як правило, це сіра мірнота, без означеної індивідуальності не тільки з національного, а й з чисто персонального погляду. Це такий собі «середній советській служачий» і не більше. Тому ні одного імени типового малоукраїнського «східняка» не можна було помітити ні в одній ділянці діяльності під советами.

7. Шкурницький антибольшевизм малоукраїнських «східняків».

Але, будучи типовим «советским человеком» у психологічному сенсі, цей тип, звичайно, не обов'язково щиро

відданий советській дійсності. Ні, він, як більшість усіх підсоветських людей, також супротивник советської влади. В нього є також свої причини, щоб не любити большевиків. Адже його шкура також терпить від советських голодувань і злиднів, а також — його шкура ж теж постійно труситься від жаху советського терору. Тому він, звичайно, антибольшевик. Але таким, звичайно, він себе за большевиків нічим не виявив, бо хамелеонство — це його друга натура, і тому його, як правило, минули всякі советські репресії. Антибольшевиком він став, звичайно, тільки тоді, коли опинився вже поза владою большевиків і поза всякою небезпекою, а головне — коли антибольшевизм став для нього матеріально вигідним зайняттям.

Так він став професійним платним антибольшевиком при німцях. Більше того — при німцях він став навіть «провідною фігурою», бо прийшла якраз добра кон'юнктура саме на такі продажні шкури, і то спеціально на «східняцькі» шкури. Здійснюючи свою т. зв. «східню політику», прагнучи перетворити Україну в звичайний собі безіменний «остгребіт» Німеччини, німці відразу ж побачили головного свого ворога на Україні в особі національно-свідомих українців, а тому, як і большевики, розпочали нещадну боротьбу з «українськими націоналістами». От тут то їм і стали в пригоді національно вихолощені малоукраїнські «східняки».

8. Малоукраїнські «східняки» і німецька «східня політика»

Тому то, коли вже на третьому місяці свого панування на Україні німці в Києві переарештували й перестріляли тих українців, які взялися було організовувати українське національно-культурне життя, зокрема ж розігнали і перестріляли редакторів газети «Українське Слово», коли полягли такі великі українські патріоти, як Олена Теліга, Іан Рогач, Ірлявський, Олійник, Михальський та інші, коли на київському бруці від кулі гестапівця впав Мирон Орлик, тоді, власне, прийшов день малоукраїнських «східняків».

9. Німецько-російська «ідеологія малоукраїнського «східняцтва»

І так було по всій Україні. Скрізь німці тільки в перші місяці після приходу їхнього війська, коли була ще військова влада, знаючи бажання українського народу і бажаючи здобути собі прихильність цього народу, вдавали, що вони не проти української державности, і тому дозволяли українським самостійникам деяку змогу виявляти свою діяльність. Як тільки ж тимчасову військову владу змінила постійна цивільна, скрізь українських самостійників було криваво погромлено, а німецькою підпорою було зроблено тих малоукраїнських «східняків», які раніш служили вірно «великому російському братові», а тепер узялися радо служити «великому німецькому братові». Звичайно — служити ціною допомоги окупантові в нищенні передусім «українських націоналістів» — самостійників. Це тоді вони, добре послуживши німцям своїми доносами на «українських націоналістів», великою мірою спричинившись до їхнього розстрілу, впливли на поверхню, перебравши в свої руки все керівництво й створивши, навіть, у Києві замість «Українського Слова» свій малоукраїнський «східняцький» орган — «Нове Українське Слово» на чолі з найтемнішим типом цих часів — Штепою.

Власне в Києві 1942 р. в формі «НУС» і діяльності Штепи й почався той малоукраїнський «східняцький» рух, що з ним ми маємо справу теж і тут на еміграції. В «НУС» Штепа виклав усі ті програмові основи східняцького руху, що їх тепер тільки повторюють та трохи модифікують на т. зв. «демократичний лад» сьогоднішні «східняки». Зрештою в штепівському фарватері вийшли на світ Божий усякі Богатирчуки, Левченки, Залеські й тому подібні, що тепер пересаджують штепівську «ідеологію» на емігрантський ґрунт.

А ідеологія ця, як її зформулював тоді Штепа в «НУС», наприклад, у статтях — «Націоналістична романтика», «Емігранти» й інші, була така: ідея самостійности України — це шкідлива утопія і фантастика. Тепер, мовляв, час «великопростірних великодержав». Такою великодержавою є «Великонімеччина», що буде великопростірну «Нову Європу». Україна в минулому була тільки части-

ною теж «великопростірної» Росії, де панував німецький державно-культурний дух, що його носіями були Петро Перший і Катерина Друга. Тому тепер, мовляв, Україні є тільки єдиний шлях — стати «східнім простором» великопростірної «Нової Європи» під проводом «Великонімецьчини». Тому українцям, мовляв, невільно думати ні про яку там «українську державу», а треба тільки старатись якнайвірніше служити великому німецькому народові для розбудови «східнього простору». Зокрема ж українцям треба їхати на працю до Німеччини, щоб кувати зброю німцям для «визволення східнього простору» від большевиків і включення його в орбіту німецької «Нової Європи». Власне оцією останньою тезою, що її Штепа і всі штепи постійно і послідовно, не за страх, а за совість, пропагували на сторінках «НУС», вони й поклали початок, так би мовити, «ідейного оформлення» того «остівства», що на ньому й виросло явище «східняцтва».

Спеціальну роль в ідеології «східняцтва» Штепи й штепів відіграла спровокована німцями ненависть до «західняків», тобто до «галичан і старих емігрантів». Хто сьогодні не пригадає собі статтю Штепи «Емігранти», в якій він, висловлюючи найпідліші шкурницькі почуття київських «східняків», обливав найгидкішим болотом саме тих «західняків», що були розстріляні німцями в Києві, як «українські націоналісти»? Це ж німці тоді цькували «східняків» на прибулих «західняків» під таким соусом, що, мовляв, ці «західняки» приїхали, щоб зайняти ті матеріяльно-вигідні посади, що їх мали б обсісти «східняки». Розрахунок німців був точний: саме такий аргумент найважливіший для справжнього «східняка». Це ж цей аргумент і тепер повторюють різні «східняки» в своїх писаннях про те, що мовляв — це «галичани і старі емігранти» борються за самостійність України, щоб «обсісти там вигідні посади», забравши їх у «східняків». Тільки тепер, забувши про те, хто в яких ролях був при німцях, ці самі «східняки», що з Штепою в «НУС» танцювали на трупах розстріляних гестапом за їхніми доносами «західняків», мають стільки нахабства, що називають цих українських мучеників «слугами німецького фашизму», а себе вже виставляють... «борцями проти фашизму».

10. Слуги двох панів і таборі «поплентачі»

В кожному разі факт, що ці «східняки» від початку і до кінця були вірними помічниками німців у переведенні їхньої «східньої політики» і на цьому «фахові» пережили цілу війну на німецьких «ферфлегунгах». У ролі німецьких фахівців «східньої політики» вони прибули і в Німеччину. І тут, ставши вже не тільки газетними ідеологами, але й організаторами «східняцтва» в таборах українських «остів», вони знайшли нову вигідно-платну працю в організованому шефом гестапо Гімлером т. зв. «власовському русі». Це німці перші випробували їх, як фальшиву карту в протиукраїнській грі, коли творили праобраз усіх нинішніх СОНРів — КОНР. («Комітет Освободження Народів Росії»). Тоді німцям, як тепер декому, потрібні були люди, які б згодилися виконувати роллю «українців» у їхньому твориві для «народов Росії». На таку роллю й знайшлися штепівські «східняки», що стали, так би мовити, «слугами двох панів» — і німців, і опікованих німцями російських імперіялістів. Це тоді серед російських власовців об'явилися «українцями» такі «східняки», як Ланко, Левченко, Дикий (Занкевіч), Залеський, Золотаренко, й інші. Спеціально тоді було відповідно вжито німцями колишнього київського шахіста Богатирчука, який виявився звичайним шаховим пішаком у руках чужих грачів за Україну. Це він тоді очолив якусь малоукраїнську «раду» при власовському російському комітеті, що задумав було, навіть, робити Богатирчуком «мат» українським самостійникам. Але дуже скоро Власов зробив сам собі «мат» під Прагою, відкривши її для большевиків, і всі власовські пішаки зникли з політичного обрію. Зникли і Штепа, і Богатирчук, і всі інші.

І ось від того часу аж цілих сім років нічого не було чути в політичному житті про малоукраїнських «східняків». Не маючи попиту на свої платні посади, ці німецькі фахівці «східньої політики» були звичайними їдцями унівсько-іровського хліба й сиділи в своїх мишачих норах «тихше води, нижче трави». Більшість із них опинилася, звичайно, в російських таборах «безподданих». бо серед українців їм, не позичаючи очей у сірка, незручно було показуватись. Проте дехто з них сидів і по українських таборах. І характеристично, що ті з них, що були

в українських таборах, в унівсько-іровський період, як правило, були «поплентачами» урядуючих таборових емігрантсько-«західняцьких» тоталітаристів, бо там їм було з шкурницької точки зору найкраще. Натомість у змаганні з таборовими тоталітаристами їх не було й чути.

І так відбувалося політичне оформлення української підсовєтської еміграції, відбувалась політична боротьба, дискусія, конфлікти, все це переважно на тлі сутички тенденцій української підсовєтської еміграції з емігрантсько-«західняцьким» тоталітаризмом, а їх, цих «ідеологів» і організаторів «східняцтва», на сцені не було. Захист покривджених таборовими тоталітаристами українців з Великої України, їхню організацію і їхнє змагання за своє належає їм місце в українському політичному світі — все це було справою самих лише українських совєтських самостійників, всіх цих УРДП, СЗСУ, Вагрянних, Дивничів, «Українських Вістей». На їхні голови впали й всі удари таборових тоталітаристів за це. А «східняків» несамоостійників не було й духу. Чому? Не тільки тому, що таких «східняків» було мізерно мало й ніяких виглядів на успіх їхня протисамостійницька ідеологія не мала, і не тільки тому, що вони були звичайні безідейні боягузи, а передусім тому, що не було ще купців на їхню продажну шкуру, не було ще попиту на такого роду «фахівців», не було ще матеріального інтересу для них у політичній діяльності, якої вони не мислять собі без відповідної винагороди.

11. Українські скитальники й малоросійські «китайці»

Так серед маси українських т. зв. «скитальників» ці одиниці виявились такими собі... «китайцями». Кажуть, що серед китайців, де, як відомо, служба в арміях є наємною, існує таке ставлення до всяких служб: «твоя платить, моя стріляє». Оце такими китайцями в політиці виявились і малоукраїнські «східняки». Хто платить, тому вони й служитимуть. Безплатно ж, а ще, не дай Боже, під небезпекою, ніхто з них у політичну діяльність не піде.

Цим і тільки цим пояснюється той факт, що по довгому, аж від 1945 до 1951 р., небутті в одну прекрасну ніч в одному таборі в Німеччині з'явилося аж шість «східняцьких» партій і цілий складений із них малоукраїн-

ський рух на чолі з нікому невідомим, мабуть китайським, «генералом» Гулаєм (до речі — дуже дивний «східняк», бо старий емігрант!). І так же раптом «Новое Русское Слово» в Нью-Йорку породило байструка під назвою «Східняк», а в ньому воскресло в усій своїй красі штепівське «Нове Українське Слово» й з'явилися усі власовські «китайці» — і Богатирчук, і Левченко, і Дикий, і Лапко, і Залеський, і інші, що ховаються під псевдонімами. Ми не знаємо ще докладно, під яким псевдонімом ховається в цій теплій компанії сам Штепа, але всі його «великопростірні» концепції України, як частини «великого східнього простору» Росії (тільки тепер уже без «німецького державно-культурного духу») з'явилися тут за підписами Кленівського, Черкаського й інших.

12. Новий купець старого краму

В чому ж справа? Чому це раптом так заворушились, що аж повилазили з своїх мишачих нір на денне світло, всі ці припишкі були «китайці»?

А справа просто в тому, що з'явився новий купець цього старого дрантя, якому саме такі «китайці» стали потрібні. Хто цей купець — це нині є загальною прилюдною таємницею й про це тут покищо багато мови не буде. В кожному разі — купець приватний, але з добрими фондами. І хоч державна приналежність його американська, але духова його приналежність і політична орієнтація — російська. Що ж до мети, то вона та сама, що була й в господарів «власовщини». Тому й всі власовські фахівці «східньої проблеми» дістали нагоду бути купленими «оптом і гамузом».

Оце вам історія і джерела походження сучасного ма-лоукраїнського «східняцтва».

А тепер про його властиву суть і мету в сьогодиншній його модифікації.

III

Малоукраїнське східняцтво на службі в російських імперіялістів на еміграції

1. Останнє слово російської політичної техніки

Тому, що основним центром інспірації «східняцтва» взагалі центром притягання всіх «китайців», стали російські й проросійські кола Америки, то й найхарактеристичніше виявило себе це явище саме тут. Тут знайшлися навіть такі щирі спонзори малоукраїнських китайців, що заклали для них навіть спеціальний «орган», що так-таки по-китайському й називається: «Східняк». Правда, «орган» цей являє собою лише безплатний і, звичайно, примусовий додаток до російської газети «Новос Русское Слово», при чому — на цьому додатку-листку зверху так і стоїть: спочатку «Новое Русское Слово», а під ним — «Східняк», тобто, — що «Східняк» — це лише нове російське слово в протиукраїнській боротьбі, так би мовити — останнє слово російської політичної техніки. Але це все якраз найкраще відповідає суті цього китайського органу, бо, поперше — це наочно демонструє безсумнівно китайську суть цього органу супроти свого російського спонзора, мовляв — «твоя платіть, моя стріляє», а подруге — хіба ж узагалі можна уявити собі **самостійне існування антисамостійницького органу?** Це було б просто не логічно, а крім того — тільки ж це й уможливило існування цього «органу», бож без примусових і безплатних читачів цього листка-додатку при російській газеті в нього б не знайшлося інших читачів, крім самих редакторів і авторів цього «органу».

Та яким би не був жалюгідним цей «орган», проте він є таким, яким є й саме репрезентоване ним явище, і для характеристики цього явища доведеться трохи зупинитися й на змісті цього «органу». Зрештою, це не займе багато часу, бо й змісту в цьому «органі», як кіт наплавав.

2. Нова нація «східняків»

Насамперед маємо тут просто таки класичну декларацію принципового «східняцтва». Виявляється, що малоукраїнські китайці не тільки що не ображені ганебною кличкою «східняк», а ще й гордяться нею, як справжні патентовані раби. Більше того — вони цією кличкою навіть з ентузіазмом заміняють ім'я «українець», і слово «східняк» перетворюють у... національне поняття. Ось у числах 1 і 15 вони так і пишуть: «Знуцання над нами, пов'язані з назвою «Ост», «східняк» беремо як стяг, під яким згуртуємось... Для нас слово «східняк» є символом ідеї, що об'єднує людей спільного територіального походження і спільної історичної долі в їхньому прагненні до визволення.» Пригадаймо собі, що класична формула нації звучить так: це об'єднання людей спільного територіального походження, спільної історичної долі й спільного прагнення до майбутнього. Порівнявши це з останнім цитованим висловом із «Східняка», маємо формулу нової нації — «східняків». Але більше того — як відомо, основною ознакою нації є мовно-психологічно-побутова відрубність супроти інших людських спільнот. І от «Східняк» ч. 15 до своєї формули нової «східняцької нації» додає ще й це: «Термін «східняк» — пишеться там — нагадує про відрубність мовно-психологічно побутову в відношенні до інших відрубностей.» При чому — мова тут іде про відрубність ні від кого іншого тільки, як пишеться там — від «інших відрубностей, існуючих в українській суспільній цілості, тобто — відрубність від інших українців, отже — творення окремої нації «східняків», відрубної від усіх інших українців.

Як бачимо, розкладовий протиукраїнський характер провокації малоукраїнського «східняцтва» тут оголений по саме нікуди. Але йдемо далі. Що ж це має бути за нова нація «східняків»? Які особливості людини в по-

літичному, історичному чи соціологічному аспекті беруться за основу поняття нової національності — «східняки»? На це «Східняк» ч. 15 відповідає: «В першому випадку асоціація йде до особливостей людини, зформованої в підсоветській системі, в другому нав'язуємо до відомого терміну «Ост»... Отже — сказано ясніше ясного. В основу береться «советский человек», «совет», або по-німецькому «Ост». Тобто — ставиться на ноги й оживляється ніщо інше, тільки відомий большевицько-німецький винахід, яким плянувалося і плянується знищити на сході Європи українську націю, залишивши тільки безіменний «східний простір», населений безликими «східняками».

А тепер погляньмо, який «ідейний» зміст вкладено в це «східняцтво».

3. Теорія «малої України»

Насамперед тут маємо ідею, вірніше — ідейку, але ідейку, а не тільки психологічний комплекс, **малоукраїнства**. Малоукраїнство тут знайшло навіть своє «теоретичне» оформлення. Звичайно, як і треба було сподіватися, в основу всієї малоукраїнської «теорії» покладено тут саму, вже знану нам до нудоти, штепівську жуйку про «час великопростірних великодержав», до яких зараховується Росія, і про «віджилість» у зв'язку з цим «малих держав», до яких відноситься й Україну. Отже — маємо «теорію» такої собі «малої України», хоч, як це відомо з елементарної географії, і за своєю територією, і за своїм населенням Україна більша від усіх існуючих європейських держав (без колоній), крім Німеччини, і таку вигадану «малу Україну» протиставляється «великій Росії», яка, мовляв, єдино тільки й має право існувати в наш час, проковтнувши Україну, як лише частку її «великого східнього простору». При чому — таку «велику Росію» підноситься, як якесь, нібито, останнє чудо новітньої техніки, хоч, як відомо, це «чудо» старезне, як світ, бо ж усі імперії з асиро-вавилонських часів аж до «великонімецької» «Нової Європи» були й згинули точнісінько такими ж, як і Росія. Невідомо ще тільки, чи проповідуватимуть малоукраїнські «східняки» також і «віджилість» менших за Україну європейських держав, а коли проповідуватимуть, то в інтересах якої

«великопростірної великодержави» — Росії, чи «Великонімеччини»? ..

Але, komponуючи свою теорію «малої України», малоукраїнські «східняки» одночасно проповідують також ще й такі теорії, які справді ведуть до перетворення України в малу й навіть зовсім маленьку країну. Так маємо протиставлення самостійницькій ідеї Великої, тобто — соборної, України, такої собі «манюнької», чисто «східняцької» України. Як це впливає з наведеної раніше «східняцької» тези про «східняцьку відрубність», ідеться про відрубність «східняків» від усіх українських земель і зведення України тільки до кількох колишніх «малоросійських губерній Росії». Передусім, звичайно, мова йде про відрубність від західноукраїнських земель. Про це «східняцький» скоморох «Дід Тарас» у ч. 1 пише прямо так: «Від такого брата (мова про галичан) ми мусимо зовсім відріктись, та підкопати річку Збруч так глибоко, щоб не переплисти, ані пішки перейти її не можна було б.» Під цю тезу в наступному числі підводиться навіть така глибокодумна аргументація: «Я ще й досі кажу «підбори», а по-їхньому «обцаси». (Ги-ги-ги!..) Але не тільки від Галичини відрікаються «східняки». Так у статтях Дикого доводиться, що Одеса — це також не українське місто, та й ціла степова Україна разом з Донбасом — це лише «Новоросія», що її колонізували росіяни. Самозрозуміло, Кубань — це не українські землі, а тому «Східняк» проголошує гасло: «Руки геть від Кубані!» (руки, звичайно, українців). І взагалі про соборність пишеться так: «Голосувати за соборність, це значить голосувати за війну. Нарід на це не піде» (ч. 2).

І тут виявляється одне типово-малоукраїнське обшахраювання логіки. З одного боку, коли говориться про «велику Росію», то говориться про «тенденцію часу до укрупнення» і про «віджилість роздрібнення на малі держави», а коли ж мова про Україну, тоді проповідується таке її роздрібнення, що навіть, як про це пишуть «східняки» Дикий і Рудий у «Новому Руському Слові», — Галичину треба відокремити в окрему державу, а для цього вигадується навіть окремий «галицький народ». В цьому алогізмі, власне, й виявляється справжня «логі-

ка» малоукраїнського «східняцтва»: крутити логікою так, як це вигідно «великому старшому братові».

4. Культ власної меншевартисности

Друга ідея — це типова для малоукраїнства ідея власної національної меншевартисности. Це просто такі піднесення рис національної меншевартисности до ступня своєрідного культу. І тут маленький парадокс, хоч власне — парадокс тільки уявний. Виступаючи з виглядом войовничих галичаноїдів, «східняки» в той же час виступають запеклими пропагаторами нічого іншого, тільки... стовідсоткового галицького п'ємонтизму. Так, повторюючи улюблені аргументи емігрантського «західняцтва», малоукраїнські «східняки» в цілій зливій статей Дикого й Рудого в «Новому Руському Слові» доводять, що українська національно-політична свідомість — це тільки прикмета галичан, що це галичани винайшли ідею української самостійности й заражують нею підросійських українців, що серед підросійських українців національно-політичної свідомости нема й що, як тільки відірвати цих останніх від галичан, то відразу ж вони стануть безвідмовно-слухняними ягнятами російського «старшого брата», і т. д. і т. п. А щоб це виглядало подібно до правди, то навіть тих підросійських українців, що, власне, вчили галичан бути взагалі українцями, а також самостійниками й націоналістами, таких як Грушевський, а потім Донцов, навіть їх роблять... галичанами. Тобто — перевертається історію навпаки, тільки для того, щоб довести національну меншевартисність підросійських українців, порівняно з галичанами, а тим самим і порівняно з усіма нормальними людьми взагалі, бо ж що варті люди без свідомости свого національно-людського «Я»?..

5. «Враг внутренній» — галичани й «професори-східняки»

Третя ідея — це, так би мовити, ідея власного обезголовлення.

Це передусім проповідь ненависти до власної інтелігенції і обплывування всякої власної політичної надбудови. Мовиться тут передусім про інтелігенцію з підросійської частини України. Поруч із галичанами, і навіть більше ніж галичани, «ворогами народу» для «східняків»

с свої «професори, літератори й вчені». Це своєрідна переробка відомого чорносотенного гасла в старій Росії: «врагом внутрішнім являються жиди і студенти.» А тут — «галичани» й «професори-східняки». «Не все зло тільки в галичанах — пише якийсь «східняк» Олексієнко (звичайно — фальшивий) — я скажу, що від наших східняків — професорів, літераторів і вчених треба більше вимагати» відповідальності за самостійництво української еміграції. І от у всіх статтях «східняків» червоною ниткою проходить одна нотка: цькування, так би мовити, «мужичка-сірячка» на своїх «професорів, літераторів і вчених», про яких інакше не говориться, як тільки з їдкою ненавистю і скалозубством, а часто — і з провокаційним наклепництвом. «Не тільки галичани пропагують самостійництво, але є й такі професори-східняки — пише «Східняк» ч. 3. — Хто вони такі? Це ті, яким і там було не погано. Вони були вчителями в школах (ви ж тільки подумайте: були **вчителями!** Який **жах!**.. — В. Г.), а це дало їм право тепер називатися професорами... Ці колишні рядянські прихвостні...» і т. д. і т. п.

І характеристично, що й тут, як у випадку з тезою про національну меншевартісність підросійських українців, «східняки» всього-навсього повторюють улюблені методи провокаційного наклепництва емігрантсько-«західняцьких» примітивів і тоталітаристів часів таборових держав (хоч, правда, ще й досі такі їхтіосаври водяться), що, мовляв, кожен український інтелігент з-під советів є не інакше, як большевик, бо поперше — чому був в університеті, а не в тюрмі, а якщо був у тюрмі — то чому лишився жити, а не здох?..

6. Обплывування свого в ім'я чужого

Тісно з цим пов'язується й абсолютно однакове ставлення емігрантсько-«західняцьких» примітивів і тоталітаристів та малоукраїнських «східняків» до всіх діячів українського національно-політичного й культурного резистансу в підсоветських умовах і в підсоветських формах — до всіх цих розстріляних, трагічно загиблих і гинучих Хвильових, Шумських, Влизьків, Сосюр та інших. Звичайно, і для одних, і для других — все це тільки «комуністи», про яких невольню говорити позн-

тивно. Чому? Бо й для одних, і для других ідеться про те, щоб довести, що ніякого осмисленого національного спротиву українців, виявленого «в верхах» і зафіксованого іменами, в підсовєтській дійсності не було, а була й є тільки безіменна й безлика маса рабів, яким усе байдуже, крім шматка хліба.

Але при цьому ці ж самі малоукраїнські «східняки» не тільки не противляться російському культові всіх росіян-комуністів, що стали жертвами Сталіна, а навпаки — самі всіляко роздмухують цей культ. Так підноситься на п'єдесталь нібито російського національного героя комуніста Тухачевського, (до речі — не росіянина, а поляка) хоч це ніхто інший, як саме Тухачевський криваво задушив те знамените повстання Антонова, що ним, як доказом наявності російського антикомуністичного спротиву, пишаться росіяни. Або — культ комуніста Власова й всіх комуністів, в тому навіть членів ЦК, що очолювали та очолюють і тепер «власовщину». Більше того — «власовщина», що її властивою опорою є якраз совєтські колишні комуністичні кадри, і то далеко більш заангажовані, ніж якісь там нещасні українські підсовєтські вчителі — «професори», — ця «власовщина» якраз і є основою ідеології, що її проповідують «східняки». Отже — те, що обплывується й провакаційно оббріхується серед українців, те підноситься на п'єдесталь, якщо тільки воно російське.

7. «Насамперед — влада»

Так само і щодо еміграції. Маємо обплывування всіх (але буквально всіх!) українських політичних організацій діячів на еміграції, яких осміюється як, нібито, всього-на-всього лише претендентів на посади «міністрів» і «владу». До речі — зрозуміло, чому «східняки» так багато говорять про уявні претенсії українських самостійників до «влади». Бож «Східняк» уже в першому ж своєму числі заявив устами Дикого таке: «Насамперед треба подумати, хто буде при владі.» Тобто — гаслом «східняків» є: «насамперед — влада.» От за цю пожадану їм «владу» вони й паплюжать українських самостійників, уявляючи собі всіх такими, якими є вони самі.

Але в той же час маємо з їхнього боку абсолютне збідлення всіх російських політичних середовищ, центрів і

діячів. Ні про що серед російської еміграції негативно «східняки» не говорять. Російські діячі — звичайно, і не думають про владу, і всі колишні «міністри» серед них — це, звичайно, не політичні грачі, а святі праведники, яким мусять поклонитись українці, відрікшись від своїх політиків. Все, що російське на еміграції, — прекрасне, чесне, демократичне, все ж українське — чорт зна що. Не тяжко догадатись, яка «підкладка» такого розподілу чорних і білих фарб. Адже сьогодні ці «східняки» на гроші «старшого брата» роблять на еміграції «політику», а завтра ж, якщо Україна буде під опікою «брата», вони можуть стати, чого доброго, ще й там його платними слугами. В самостійній же Україні, як у самостійному господарстві, потрібні будуть самостійні господарі, а не чужі слуги.

Така третя ідейка малоукраїнських «східняків» — ідейка власного обезголовлення в ім'я орієнтації на «безпомильний» провід «старшого брата».

8. Російський «рай народів» і «добровільність» по-советському

І тут впливає четверта, вже не ідейка, а, так би мовити, генеральна ідея малоукраїнського «східняцтва». Це ідея льорифікації і реабілітації всякої Росії і всього російського.

Як ми вже це відмітили вище, взагалі «східняки» ніколи й ніде не обмовлюються й півсловом критично про якісь негативи, якщо йдеться про росіян. Навіть для звичайного маскування себе під «українців» вони не посягають помітити щось негативне з боку росіян щодо українців. І це якраз найкраще стверджує безсумнівно російську, а не українську суть цього явища.

Але справа не тільки в тому, що «східняки» не критикують нічого російського, нібито це все божественно-святе й недоторкане, але вони ще й спеціально розфарбовують у найпринадніші кольори всі ті негативи з російського боку про які знає кожен у всьому світі. Маємо тут на увазі передусім загальновідомі факти національного поневолення народів у старій царській Росії і в СРСР. Щодо цього, то в «східньому органі» маємо вже не тільки замовчування, а просто нечувано-шахрайське вивертання історії й дійсності навиворіт і твердження про те, що, мовляв, Росія завжди була раєм для всіх народів, що

ніякого національного поневолення ніколи в Росії не було, що було скрізь поневолення, тільки не в Росії, бо Росія — це ідеал усіх ідеалів, під владу якої всі повинні якнайскорше поспішати.

Вершка свого таке вивертання на виворіт історичної правди досяг «Східняк» у писанні якихось псевдонімів — Гриніва і Кленівського в чч. 13 і 15. Щоб довести різницю світоглядів між українцями-галичанами й українцями-наддніпрянцями, ці писаки дописались аж до таких ось нісенітниць: I. «В Галичині українська народність перебувала під страшним 500-літнім гнітом національним і соціально-економічним польської і німецької верхівки. Тут відбувалося поневолення і колоніальний визиск. Тому відрух українства Галичини довів до завогнення національного почуття... Зовсім інакше стояла справа в підросійській Україні. Тут явища гноблення одної нації другою, явища релігійно-мовного, суспільно-господарчого чи культурно-національного антагонізму між українцями й росіянами не існувало.» І далі: II «Протягом 250 літ ми брали чинну участь, як добровільні співбудівничі великопростірної держави.» А звідси висновок — національне почуття підросійських українців не мало підстав завогнюватись, а навпаки — на радість «східняків» — пригасло.

Уявляєте собі? Вільні українські школи, вільні українські видавництва й преса, українська наука в університеті, наукові товариства типу Академії, легальні українські партії і українські послы в парламенті, вільна діяльність українських діячів — утікачів з-під російської України — все це, що зробило Галичину національно свідомою і національно організованою в українському самостійницькому дусі, чого так, як страшної зарази «сепаратизму» боялася Росія і тому називає все це «німецькою інтригою», всього цього, виявляється, не було, або ж усе це був... національний гніт. Натомість — заборона українських шкіл і самої української мови, заборона видавати або ввозити з Галичини українські видання, заборона української науки, заборона організації українських партій, переслідування всіх українських діячів — усе це було відсутністю національного гніту. А всі ці тюрми й вигнання за українську національну ідею, всі ці тисячі трупів під мурами Петербургу, переселення на Сибір і т. д. —

все це було добровільне будування з боку українців Росії. Воїстину советське розуміння добровільності: «добровільне» грабування себе від хліба, «добровільне» висилання себе на Сибір і навіть «добровільне» вмирання з голоду! Так само й советське розуміння поневолення: бідні «поневолені» робітники капіталістичних країн і «щасливі», «вільні» робітники СССР!...

9. Устами большевицької пропаганди

Але тут маємо не тільки подібність до советського трактування понять добровільності й свободи. Далі маємо вже прямо переростання ідеї гльорифікації і реабілітації всякої Росії в гльорифікацію і реабілітацію сучасної советської Росії під прикриттям вивіски СССР і, нарешті, просто реабілітацію большевизму. Яскравою ілюстрацією такого переростання є абсолютний збіг оцінок становища народів у СССР, що їх дає большевицька і «східняцька» пропаганда.

Ось зразки писань московської «Правди» і порівняння їх із писаннями «Східняка». «Правда» за січень-лютий 1951 р. пише: «Наша Батьківщина — Советський Союз, що його створили спільними зусиллями наші народи, є чудовим зразком вирішення національного питання, знищення національного поневолення і проквітання справжньої співдружності та співпраці народів... Усі народи СССР рівноправні, всі вони користуються однаковими правами в усіх галузях господарського, державного і культурного життя суспільства... Народи нашої Батьківщини справедливо гордяться цим своїм великим досягненням... Нашим обов'язком є всіляко скріплювати й захищати це досягнення...». А ось що пише про це «Східняк» за лютий-березень 1952 р.: «СССР, який є на сьогодні, утворився завдяки спільним зусиллям всіх народів, що є в його складі... Національна терпимість, дійсна співдружність народів... це позитивне явище в советській дійсності, що його завжди вітали всі народні маси Советського Союзу... Всіляко підпримувати це досягнення, бо це не заперечний і великий прогрес нашої Батьківщини...»

Так само цілком збігається і ставлення до українських емігрантів-самостійників з боку советської української преси і з боку «Східняка». Так, напр., у газеті «Радянська Україна» ми читаєм такі вирази на адресу «ворогів укра

інського народу» на еміграції: «Виродки, вороги українського народу, різні бандери, бульби й інші розбійники... бризкають своєю вонючою слиною... ширять брудні наклепи... скаженіють, бачучи непорушну дружбу братніх народів СРСР... люто ненавидять великий російський народ, якому завдячує український народ своє визволення...» І ось такі ж самі буквально вирази читаємо ми і в «Східняку» за лютий-березень 1952 р.: «Виродки, вороги українського народу... так звані «батьки», «бульби» й інші пройдисвіти... бризкають своєю вонючою слиною... сіють національну ворожнечу між братніх народів СРСР... Намагаються обдурити увесь світ, нібито українці в СРСР поневолені...»

В чому справа? А справа в тому, що і одні і другі фактично обстоюють одну ідею: ідею, так би мовити, «колгоспу націй» та ще й укрупненого колгоспу під опікою Росії.

10. Хай живе колгосп!..

Ідею такого «колгоспу націй» яскраво продемонстрував «Східняк» у своїй захопленій рецензії на советський пропагандивний фільм «Тарас Шевченко», де подано найнахабнішу фальшивку образу Шевченка в російській інтерпретації.

Вихваляючи цей советський фільм, у якому, як пише буквально «Східняк», подано «правельний під психологічним і ідеологічним поглядом образ поета-революціонера», «Східняк» закінчує свою рецензію стандартно-советською фальшивкою про російсько-українського інтернаціоналіста» Шевченка і далі пише: «живими стають Шевченкові слова:

Чи є що краще, лучче в світі,
Як укупі жити,
Добро певне братам добрим
Спожить, не ділити!»

Тобто— Шевченковим словам, присвяченим звичайному родинному життю, тут, як і в інтерпретації большевиків, надається комуністичного змісту. Мовляв — і Шевченко за колгосп, отже — хай живе колгосп (принаймі — колгосп націй)!..

11. Більш по-большевицькому, ніж у Леніна й Сталіна

Відповідно до такої колгоспної ідеології маємо далі вже пряме виправдання большевизму на Україні. Так, «Схід

няк» у ч. 15 рукою якогось Б. Жаргалья пише: «Легенду про завоювання України більшовиками (зверніть увагу — не росіянами, і навіть не російськими більшовиками, а взагалі більшовиками!) треба відкинути, як неправдиву й шкідливу... Це фікція нібито несприйняття Україною Жовтня і «завоювання України більшовиками». І Жовтень, і радянське будівництво на Україні є ділом українських рук.»

Більше того — щоб довести, що Україна не була завойована більшовиками, «Східняк» вдається навіть до виправдання взагалі всіх актів агресії більшовизму в СРСР. Так змальовуючи відому, офіційно проголошену советською Росією війну проти Української Народньої Республіки 1918 р., як, нібито, лише війну одного «українського» уряду (советського), проти другого уряду, «Східняк» порівнює це з тим, як «советський уряд задовольнив прохання фінського уряду Куусінена і післав військо допомоги тому фінському урядові проти другого фінського уряду» («Східняк» ч. 12). Тобто — просто стверджується та відома советська пропагандивна теза, якою більшовики взагалі маскують усяку свою агресію: мовляв, вони ніколи нікого не завойовують, а тільки допомагають місцевим «народнім демократіям». Цікаво тільки, чому «Східняк» узяв для прикладу лише советську «допомогу» Фінляндії Куусінена, а не «допомогу» Кореї Кир-Сіма. Адже це ще ліпша аналогія до того, як Україна не завойовувалася більшовиками, а тільки дістала «допомогу» для «уряду П'яtkова», що його створила Москва для України в Курську.

До речі, в своєму намаганні «довести», що Україна не була завойована більшовиками, «Східняк» чомусь вислужується цій більшовицькій пропаганді більше, ніж навіть самі... Ленін і Сталін. Бо навіть Ленін і Сталін, для яких найвигідніше було б довести, що більшовики не завойовали Україну, а вона «сама себе завойувала», — навіть вони мусіли були все ж признатись, що вони таки з Росії завоювали Україну. Так Ленін 1919 р. писав: «Тепер, коли ми завоювали Україну (підкр. наше) ...Джерела хліба й продовольства, можливість одержати паливо з Донбасу тепер у нас є... Ми повинні робітників-залізничників і частково селян з голодної північної Росії двинути на Україну...» (Сочиненія, т. 24, ст. 257). А Сталін 1920 р.,

характеризуючи суть т. зв. «громадянської війни», писав: «Ще на початку жовтневого перевороту намітилось певне географічне розмежування між революцією і контрреволюцією. Внутрішня Росія... з її однородним з національного погляду, переважно російським, населенням перетворилась у базу революції. Окраї ж, головню — південний східній окраї, заселені козаками, татарами, башкирами, киргизами — на сході, та українцями, чеченцями, інгушами й іншими — на півдні... перетворились у базу контрреволюції.» (журн. «Революційний Фронт» ч. I, ст. 3-4). З цього ж Сталін логічно виводить висновок про завоювання «Революційною Росією» контрреволюційних «окраїв» і України.

Як бачимо, в освітленні історії опанування України більшевизмом навіть самі більшовики чесніші від наших малоукраїнських «східняків».

12. «Заперечення заперечення» й образа за Сталіна

В світлі таких тверджень «Східняка» зовсім зрозумілим є і той казус, який вийшов із спробами цього листка заатакувати автора цих рядків за такі публікації, як «Ти нас породила, але ми тебе знищимо» і — «Дві російські акції — одна українська відсіч». В першому випадку заатаковано концепцію, згідно з якою советська система приречена на згин силою того факту, що вона сама в собі витворює сили її внутрішнього заперечення. Чомусь «Східнякові» конечно захотілося довести, що така концепція не має підстав, бо... бо що? Бо виходить за «Східняком», що ніякого свого внутрішнього заперечення советська система не витворює, вона, значить, є винятком серед інших систем. І хоч при цьому, як «аргумент», безграмотно закидається авторові використання діалектичної методи, якою послуговуються й більшовики, алеж питається: в чому ж полягає антибільшевизм? У тому, щоб діалектичною метою довести наявність сил унутрішнього заперечення більшевизму й факт приреченості більшевицької системи, чи в тому, щоб заперечивши цю методу, заперечити також і... заперечення та приреченість більшевизму? Оце вже дійсно діалектика: «заперечення заперечення». Алеж де там говорити про заперечення і приреченість більшевизму, зокрема — на Україні, коли за «Східняком» його не тільки «сприйняли»

на Україні, але й взагалі це є «діло українських рук», бо, мовляв, большевизм не накинута Україні силою, а він органічно виріс на Україні. Спробував би хтось написати таке в російській пресі супроти Росії, і він був би одразу розп'ятий, як большевик. Але для українців російська газета українською мовою це друкує й поширює...

Або ось другий казус. Рік цілий не могли «східняки» нічого сказати проти аргументів, приведених у брошурі «Дві російські акції — одна українська відсіч». Бо, аргументи, наведені там, не можна заперечити. Аж ось з'являється нарешті в «Східняку» пасквіль з приводу цієї брошури, звичайно без єдиного аргументу проти твердження брошури, але з одним «конкретним» закидом: мовляв, нема такої книжки Сталіна й такої цитати, яку наводить автор. Щось на зразок вигуку одного Чеховського героя, який казав: «Нет такого города, Золотоноша!» Чому? Бо, як пише «Східняк»: «Сталін не такий дурний, щоб писати таку політичну нісенітницю.» Тобто — щоб сказати правду одверто. А тим часом — і книжка така є (це — збірка сталінських промов і статей про національне питання в ССРСР) і є ця книжка навіть у американських публічних бібліотеках, і видана вона 1938 р. (звичайно — не першим, а черговим виданням) і є там такі слова Сталіна, сказані ним на 12-му з'їзді партії (доповідь про Національні моменти в партії і держ. будівництві ССРСР). Отже — як не шкода «східнякам» Сталіна — «наймудрішого» й «непомильного», але він свого часу таки одверто сказав те, що з точки зору теперішніх гльорифікаторів «мудрої» сталінської національної політики є неприємністю...

13. В орбіті советської ідеології

Зрештою, таких і подібних казусів у «Східняку» повно. Але ми не збираємось аналізувати всього «змісту» цього органу, бо тоді б ми зайшли задалеко в своїх висновках. А тим часом ми не хочемо робити такий висновок, як це безвідповідально робить «Східняк», що, мовляв, супротивна нам думка є «комунізм під маскою». Ми вже раніше зазначили, що не твердимо, що «Східняк», як психологічний тип «советского человека», є представником советської ідеології. Ні, він, як сказали ми, є тепер на еміг

рації навіть професійним антибольшевиком. Але він є представником **советської психології**, через яку він просто навіть підсвідомо крутиться в орбіті советської ідеології, зокрема — в національному питанні.

14. Безпринципність п'ятиколонників емігрантської Москви

А взагалі він є просто безпринципний, і ніякої своєї ідеології в нього нема. Цілий «східняцький орган» — це передусім яскраве видовище феноменальної безпринципності. І ця безпринципність — це й є його найхарактеристичніша риса.

Переглянувши півтора десятка чисел «Східняка», ви дістаєте просто закрут голови від тієї неможливої са-ламахи найпротилежніших і одна другу заперечуючих та виключаючих тез, що їх проповідує цей «орган» буквально на тих самих сторінках і навіть у писаннях тих самих авторів. Тут ви маєте: з одного боку — твердження (до речі — взятє живцем із писань наших крайніх націоналістів і монархістів) про те, що державність УНР — це була українська «совдепія», бо Трудовий Конгрес дав виборчі права тільки робітникам, селянам і трудовій інтелігенції (ч. 4), а з другого боку — твердження, що УНР була «силою реакції й реставрації», в порівнянні з якою большевизм був «силою соціального прогресу», бо ж УНР «репрезентувала тільки клясові інтереси української буржуазії» і не пішла на зустріч жаданням трудових робітничо-селянських мас (ч. 15). З одного боку маєте тикання пальцем на такі імена колишніх поворотців з еміграції в ССРСР, як Грушевський, Винниченко й Тютюнник у доказ того, що, мовляв, провідники українського національного руху були прокомуністами-зміновіхівцями, а з другого боку — посилення на ці ж самі імена, як на ... ідейних попередників «східняків-федералістів», які «поділяють у пій частині (зміновіхівського переорієнтування на ССРСР) погляди цих великих вождів України» (все це разом в ч. 4.). З одного боку маєте твердження про те, що позитивна оцінка таких українських національних опозиціонерів серед комуністів, як Хвильовий, є злочин (ч. 17), а з другого боку обвинувачення української національної преси за шельмування таких імен, як Хвильовий (ч. 16). Подібних прикладів без-

ліч, аж до такого самозаперечення, як цькування представників Українського Конгресового Комітету за появу серед них тенденцій до співпраці з тим самим Американським Комітетом «визволення народів Росії», до участі в якому перед тим так закликав «Східняк» усіх українців.

Але ця безпринципність «Східняка» цілком зрозуміла, коли взяти до уваги, що «Східняк» — це ж усього-навсього лише «новое русское слово» в протиукраїнській боротьбі російських імперіялістів на еміграції. Ця безпринципність у суті є такою ж своєрідною принциповістю в служінню інтересам російського хазяїна, як і принципова безпринципність п'ятих колон комуністичної Росії. Як відомо, політична лінія комуністичних п'ятих колон є неймовірно крученою й суперечливою тому, що в п'ятиколонників Москви нема своєї лінії, а є тільки пристосування до різних поворотів лінії Москви. Так само й малоукраїнські «східняки», як справжня п'ята колона емігрантської Москви, тільки відбивають крутість лінії свого хазяїна супроти українців.

15. Капіталізація большевицьких «здобутків» — головна мета провокації «східняцтва»

Скрізь і в усьому «Східняк» лише слухняно виконує волю тих, що його породили. І це рабське виконання чужої волі сягає аж так далеко, що при цьому навіть забувається про ту маску, під якою «східняки» в російських інтересах мають діяти. Адже вони мають виступати назовні, нібито, від імени «українців». А коли так, то хоч би в інтересах маскування «під українців» вони повинні були б принаймні мовчати, але не радіти, з тих фактів російського знищення української субстанції на Україні в ССРСР, з чого тепер так радіють російські імперіялісти на еміграції. Бо коли, напр., російські емігрантські імперіялісти радіють із наслідків советської політики русифікації й винародовлення України, зокрема шляхом примусових переселень, розраховуючи на це в своїх проєктах майбутнього «плебісциту» про долю України, то це цілком зрозуміло. Але де це видано, щоб якийсь українець радів із цього, що на Україні завдяки російській політиці большевиків число українців відносно зменшується, а число росіян збільшується? А тим часом «Східняк» аж захльбується від радості з цього при-

воду, бож, мовляв, зменшення українців на Україні — це ж передусім зменшення «українського сепаратизму». Про це «східняк» Лапко так таки прямо й пише: «Переселення, так би мовити, перманентного характеру не припиняються й досі. А звідси й ідеї сепаратизму йдуть на занепад.» (ч. 3)

Цей останній аргумент викриває з вухами ще один і найголовніший момент у всій цій російській руханці малоукраїнського «східняцтва»: це — прагнення російських емігрантських імперіялістів скапіталізувати русифікаційно-народовбивчі «здобутки» большевизму на Україні. Саме для цього вони й готують нині на еміграції кадри «східняків», розраховані на урухомлення в майбутньому на Україні подібних же советських «східняків» — цього найогиднішого «здобутку» большевицької політики продукування на спустошеній ними Україні нової породи безнаціонального й безпринципного «советского человека» російського зразка...

Малоукраїнське східняцтво й український історичний федералізм

1. Маска «федералізму»

А тепер ще одне й останнє питання до характеристики обговорюваного явища. Нам можуть сказати: алеж тут ми маємо справу з федералістами, з представниками ідеї федералізму, яку ви поборюєте, а тому, мовляв, і виставляєте її представників у такому негативному світлі. А чому б і не бути українським федералістам в українській демократичній спільноті? Адже були колись справді українські федералісти, була федералістична програма Кирило-Методіївського Братства, був Костомаров і Драгоманов, були свого часу федералістами Грушевський, Винниченко й т. д.

І справді — учасники руханки «східняцтва» виступають під маскою «федералізму», називають себе назовні «українцями-федералістами», а в своїх писаннях посиляються на... Костомарова, Драгоманова й навіть (о, жах!) на Грушевського та Винниченка. А тим часом — чи мають вони хоч далеким натяком щонебудь спільного не тільки з цими іменами, але навіть із самим духом історичного українського федералізму взагалі?

2. Український історичний федералізм — минулий етап українського самостійництва

Мусимо зазначити, що ми, сучасні українські самостійники-демократи, не тільки не збираємося якимсь способом ганьбити ідеї і діячів історичного українського федералізму минулого століття, не тільки не викидаємо з своєї пам'яті таких історичних етапів у розвитку україн-

ської політичної думки, як Кирило-Методіївське Братство й Костомаров, як Драгоманов, не кажучи вже про Грушевського й Винниченка, а більше того — ми свято шануємо їх, як наших попередників, і навіть — як наших предтеч.

Так, ці українські федералісти минулого століття були нічим іншим, тільки нашими, сучасних українців самостійників-демократів, предтечами. Бо в час, коли в лоні Російської імперії зникли були з лиця землі, всякі ознаки української державности й навіть саме українське національне ім'я, коли замість України існувало тільки кілька звичайних російських губерній, а українською мовою говорили тільки неписьменні «мужички», коли російський великодержавний централізм святкував свою здавалося, остаточну перемогу, проголошуючи, що Україна «не било, нет і бить не может», — в цей час підняти рух за перебудову Росії на засадах спілки окремих автономних держав, за створення української держави не в підлеглості Росії, а в рівноправному федеральному зв'язку з нею — це було, коли хочете, на ті часи щось далеко сміливіше й грандіозніше, ніж сучасне українське самостійництво в час, коли Росія вже давно, як єдина централізована держава не існує, коли вже 30 років існує формальна українська державність і мовиться тільки про надання їй фактичного змісту.

В ті ж часи боротьба за українську й інших недержавних тоді народів Росії автономію була в суті боротьбою за розподіл Росії. Адже це загальновідома істина, що автономія і федерація, як протиставлення централізованій державі — це перший крок до самостійности й що завжди автономія й федерація історично завершується державною самостійністю, а ніколи не навпаки — ніколи після перебудови централізованої держави на федерацію автономних держав це не доводило до повороту назад у форму централізованої держави. Отож і автономізм-федералізм кирило-методіївців, Костомарова, Драгоманова був нічим іншим, тільки самостійництвом минулого століття, і тому на порозі нашого століття такі колишні федералісти, як Грушевський і Винниченко, логічно стали провідниками вже стовідсоткового українського самостійництва.

3. Анахронізм і агентурництво сучасних фальшивників «українського федералізму»

А найголовніше — що всі ці федералісти були безсумнівними духовими самостійниками, що не тільки не припинювались і не падали ниць перед Росією і російським імперіялістичним централізмом, але навпаки — мужньо й гідно боролися проти тодішньої Росії й російського централізму, обстоюючи українські національні інтереси й картаючи національне поневолення українців. Вони не тільки не приховували російського національного поневолення України, а навпаки — все своє життя присвятили викривання того поневолення.

Що ж спільного можуть мати сучасні малоукраїнські «східняки» з таким українським федералізмом?

Насамперед треба ясно здати собі справу, що взагалі нині, після періоду існування справжньої і в той час існування формальної української державности, в час, коли Росія вже не колишня централізована держава, а тільки в формі большевизму намагається нею знову стати, — в цей час вертатись до автономізму-федералізму минулого століття і брати його за свою програму було б узагалі щонайменше дивацтвом. Але ми могли б шанувати і таких диваків, якби вони справді були. Але ті, що називають себе тепер «українськими федералістами», — це далеко, навіть, не такі диваки. Бож вони не стоять навіть на ґрунті ідей федералістів минулого століття і не тільки не виступають у захист українських національних прав проти російського поневолення, а навпаки — навіть заперечують ті факти національного поневолення, проти яких боролись федералісти минулого століття — кирило-методіївці, Драгоманов. Більше того — вони навіть захищають це поневолення в минулому й тепер.

Коли кирило-методіївці й Драгоманов були ворогами російського централістичного імперіялізму та його викривачами в ім'я федералізму, то ті, що називають себе нині «українські федералісти», навпаки — є адвокатами російського імперіялізму й централізму в минулому й тепер, а федералізм уживають тільки для прикриття своєї боротьби за тріумф російського централістичного імперіялізму. Виставляючи на показ фікцію федерації, вони змагають до відновлення того, чого вже нема — до

відновлення російської централізованої імперії з включенням до неї України та інших поневолених народів. І коли український федералізм минулого століття був кромом до самостійности через автономію, то сучасний фальшивий федералізм малоукраїнських «східняків» — це намагання зробити крок назад, від самостійности до автономії, як перехідної форми до ліквідації всякої української державности й української нації.

Щоб збагнути всю глибину різниці між справжніми українськими федералістами, як кирило-методіївці й Драгоманов, та сучасними малоукраїнськими «східняками», щоб збагнути все кощунство самого навіть порівняння одного й другого, досить тільки навести програмові тези одних і других, щоб прірва між ними стала до жакливости ясною.

4. Український рахунок Росії й ідея української самостійности в федералістичній програмі кирило-методіївців

Візьмемо для порівняння, напр., федералізм кирило-методіївців і Костомарова. Програму Кирило-Методіївського Братства якийсь «східняк» Максименко назвав у «Східняку» навіть «основою нашої політичної думки» (ч. 17). Погляньмо ж — що спільного може бути в малоукраїнських «східняків» із цією програмою.

Ось цитати з евангелія кирило-методіївців — «Книги битія українського народу», що її написав як відомо, Костомаров, а також цитати з відозв і програми кирило-методіївських братчиків. З «Книги битія»: «Стаття 69. — **І одурів народ московський** і попав у ідолопоклонство, бо царя свого нарік богом, і усе, що цар скаже, те уважає за добре, так що цар Іван в Новгороді душив та топив по десятку тисяч народу, а літописці, розказуючи те, звали його христолубивим... Статті 83 і 84. — ...Тоді Україна пристала до Московщини і поєдналась з нею... Але скоро побачила Україна, що попалась у неволю, бо вона по своїй простоті не пізнала, що таке було цар московський, а цар московський усе рівно, що ідол і мучитель... Ст. 85. — **І одділилась Україна од Московщини**, і не знала бідна, куди прихилити голову... Ст. 86. — Бо вона любила і поляків, і москалів, як братів своїх... Ст. 87. — Але цього не второпали ні ляхи, ні москалі, і поділили між собою Україну... Ст. 88.

— **І билась Україна** літ п'ятдесят, і єсть то найсвятіща і найславніша війна за свободу, яка тільки єсть в історії, а розподіл України єсть найпоганіше діло, яке тільки можна найти в історії... Ст. 90. — А по лівім боці ще держалось козацтво, але час од часу попадало в неключиму неволю московському цареві, бо останній цар московський і первий імператор петербурський положив сотні тисяч в канавах і на костях їх збудував собі столицю... Ст. 91. — А Катерина доконала козацтво і волю... Ст. 92. — **І пропала Україна.** Але так здається... Ст. 93. — Не пропала вона. Бо вона знати не хотіла ні царя, ні пана, а хоч і був цар, та чужий, і хоч були пани, та чужі, і хоч з української крові були ті вирошки, одначе не псували своїми губами мерзенними української мови і самі себе не називали українцями... Ст. 103. — **І встане Україна** з своєї могили, і озветься до всіх братів своїх слов'ян, і почують крик її, і встане Слов'янщина... Ст. 104. — **І буде Україна непідлеглою Річчю Посполитою** в союзі слов'янським... Тоді скажуть всі язики, показуючи рукою на те місце, де на карті була намальована Україна: **От камень, него же не брегоша зиждушиї, той бисть во главу угла!**»

Що це? Та ж це те, що нині всі ці дикі й не дикі «східняки» називають «шовінізмом», «ненавистю до російського народу» і навіть «расизмом», бож говорить про українську кров.

Що спільного має це мужнє й сповнене щирого національного болю піднесення історичного рахунку України Росії, рахунку національної неволі і пролитої крові, сповнена ця «Книга битія українського народу» кирило-методіївців, — що спільного має це з тією рабською реабілітацією російського імперіялізму і заперечення національного поневолення України Росією, що є головною тезою малоукраїнських «східняків»? Що спільного має це проголошення в першій половині 19. століття, що «і буде Україна непідлеглою Річчю Посполитою в союзі слов'янським», тобто — незалежною державою в союзі з незалежними слов'янськими державами, при чому — Україна **«бисть во главу угла»** в цьому союзі, — що спільного має це з програмою перекреслення вже здобутої української незалежності в ім'я перетворення Укра-

їни в таку собі федеральну провінцію відновленої Росії на правах одного з «народів Росії», тобто — власности Росії, як це проповідують малоросійські «східняки»?..

5. «Розподіл Росії» в програмі кирило-методіївців

Або ось такі уступи з відозви кирило-методіївців «До Великоросіян і Поляків»: «Браття Великоросіяни і Поляки! Сіє глаголет ко вам Україна, ніщя сестра ваша, **якоруу ви рассялі і растерзалі**, но которая не помнит зла і соболезнует в ваших бедствиях і готова проливать кровь детей своих за вашу свободу... Устидітесь ярма, которое тяготит ваши плечи, устидітесь **собственной своей іспорченности**... ізгоніте із умов своїх дух невір'я і дух закостенелості, облекітесь в свойственную слав'янам любовь к человечеству...»

Та ж це знову ж таки те, що «східняки» називають тепер «шовінізмом» і «ненавистю до російського народу», бож говориться правду про те, що це вони, великоросіяни «растерзалі» Україну, і говориться також про їхню імперіялістичну «іспорченність», якої «устидіться» і позбутися закликали росіян колись кирило-методіївці, як тепер закликаємо ми — українські самостійники.

І, нарешті, ось сама федералістична програма кирило-методіївців, викладена у «Відозві до українців», «п. 1. — Ми приймаємо, що всі слов'яне повинні з собою поєднатись. п. 2. Але так, щоб **кожен народ скомпонував свою Річ Посполиту і управлявся незмісимо з другими**... Таки народи по нашому — Москалі, Українці, Поляки, Чехи, Словаки, Хорвати, Сербі й Болгари...»

Отже — **кожен народ повинен «скомпонувати» собі свою «Річ Посполиту», тобто — свою власну державу, і управлятись «незмисимо», тобто — щоб ці держави були незалежними. При чому — які держави? Це — національні держави, бо говориться тільки «москалі, українці і т. д.», і це самі слов'яни, і федерація слов'янська, тобто — не в межах російської держави, а в межах цілої східно-південної Європи. Отже — не Росія, а самі москалі, слов'яни — без Кавказу, без Туркестану, без монголів Сибіру, без татарів Волги-Уралу і т. д. Тобто — це не федерація «народів Росії», а в суті — це та сама східно-південно-європейська спілка незалежних держав, що за неї сьогодні виступають і українські само-**

стійники. І це прямо таки те, що росіяни на еміграції називають сьогодні «розподілом Росії». Що ж спільного має це з фальшивим російським «федералізмом» т. зв. «народів Росії», що його по російській указці проповідують нині малоукраїнські «східняки»?..

6. «Сепаратизм» федералізму Драгоманова

Або ось візьмемо Драгоманова.

Як відомо, російський уряд свого часу позбавив Драгоманова професорства в Київському Університеті ні за що інше, тільки за «українофільство і проповідь сепаратистических ідей» (офіційне формулювання), тому він мусів жити на еміграції — спершу в Галичині, а потім у Болгарії. Вже сам цей історичний факт яскраво підкреслює дві незаперечні речі: поперше — що Україна під Росією перебувала в стані такого національного поневолення, що українського вченого переслідували на Україні за такий гріх, як... «українофільство»; подруге ж — що те драгоманівське «українофільство», яке було, власне, українським федералізмом — це було в ті часи для Росії «сепаратизмом», тобто — самостійництвом. І таким воно тоді, в суті, справді було, бо це впливало з боротьби Драгоманова за українську волю проти російського централізму і національного поневолення.

До речі — про становище України під Росією Драгоманов писав абсолютно протилежне тому, що пишуть тепер «східняки». В своїй «Автобіографії» він писав: «Україна, моя Батьківщина, розділена на дві частини — австрійську і російську. В першій існує певна політична воля, якої в Росії нема. В Росії треба перш усього добитись політичної волі.» (Вибрані твори», Прага—Нью-Йорк, 1937, ст. 45).

*Виходячи з факту цілковитої відсутності політичної волі під Росією, Драгоманов гадав, що першим і єдино реальним у ті часи завданням українства під Росією мала бути боротьба за українські національно-культурні інтереси, за національне самоусвідомлення і самовизначення української нації, яка тоді ще не була в стані боротися відразу за свою державність. «Українська нація, — писав Драгоманов 1873 р., — ще не виступила з Росії і сама себе ще не знає. Їй потрібна ще наукова і літературна праця, щоб пізнати самій себе.» І відповідно

до такого свого реалістичного розуміння тодішньої української ситуації Драгоманов щодо проблеми української державности писав так:

«Ясно, що нашим людям найліпше: стати спільно, щоб дійти до свого, щоб **жити по своїй волі на своїй землі** (підкр. тут і скрізь наше)... Безперечно, українці **багато втратили через те, що в ті часи, коли більша частина других порід людських в Європі закладали свої держави, їм не довелося того зробити.** Як там не єсть, а своя держава була й досі ще єсть для людей спільною задля оборони себе од чужих і задля впорядкування своїх справ на своїй землі по своїй волі... **Безперечно, що коли б українці перш усього вибились з-під чужих держав і заложили свою, вони б стали також, як і другі породи, самі мізкувати, щоб полегшити ту біду, од якої терплять скрізь люди...** Але — пише далі Драгоманов — повстання і проти Австрії і проти Росії для нас річ неможлива»... Тому Драгоманов приходить до висновку, що в такому разі — «далеко можливіше для українців добиватись в тих державах, під котрими вони тепер, усякої громадської волі» («Передне слово до «Громади», Вибрані твори, ст. 111-112).

З наведеної цитати цілком ясно, що Драгоманов вважав українську державну самостійність за річ безсумнівно найвартіснішу для забезпечення життєвих інтересів українського народу, але вважав це за річ, досягти якої Україні в ті часи було, на його думку, неможливо. Тому, як перший крок до більшої мети, він пропонував ідею федералізму, нав'язуючи до ідей Кирило-Методіївського Братства. «Мої стремління — писав він — полягають у бажанні політичної **перебудови всієї Росії на засадах волі і децентралізації...** Ці стремління є в гармонії з ідеями старих українофілів Кирило-Методіївського Братства.»

І справді ідеї федералізму Драгоманова були продовженням і поглибленням того визвольного українського федералізму кирило-методіївців, що був у суті українським самостійництвом минулого століття. Як продовження федералізму кирило-методіївців, федералізм Драгоманова був уже не слов'янофільським, а космополітичним, який мислив собі Україну в складі вільної спільки

народів усієї Європи і навіть усього світу, як це бажало б сьогодні багато й сучасних українських самостійників-демократів. В кожному разі це не був ніколи **російський** федералізм. Як поглиблення ж федералізму кирило-методіївців, федералізм Драгоманова був передусім соціологічним федералізмом, що означав самоорганізацію громадянства самої України на засаді вільної спілки громад, тобто — **внутрішню федерацію України**. При ближчій же аналізі цього федералізму виявляється, що це була, власне, **ідея самостійної і соборної, але федеративної всередині, української демократичної держави в системі федерації таких же сусідніх, а не тільки російської, держав Європи, а потім і всього світу.**

7. Самостійність і соборність України в федералістичній програмі Драгоманова

Зрештою, самостійницький і соборницький зміст свого федералізму Драгоманов зовсім ясно виклав у своїй «Програмі», що її він написав 1880 р. разом із Павликом і Подолінським. У цій програмі серед інших пунктів про політичні домагання в п. 4 пишеться: **«Ми бажаємо повної самостоячесті для вільної спілки (федерації) громад на всій Україні. Україною ми звемо всю сторону від верху р. Тиси в теперішнім Венгерським королівстві — на заході сонця, до р. Дону на сході й Кубанську землю в теперішнім Російським царстві, і від верху р. Нарева на півночі до Чорного моря на півдні, — усю ту землю, де гурт народу говорить українською мовою. В цій стороні найбільша частина всіх здобувачів, цебто хліборобів і робітників — українці. Напроти того велика частина чужинців: поляків, жидів, німців, венгрів, москалів (руських) належать до тих, що звуть вищими неробочими станами, котрі тільки вжиткують працю правдивих робітників. Те пер власне ці чужинці, котрих наслали на Україну ті держави, що поневолювали її в старі часи, та ті перевертні, що до них пристали, панують над українцями і в господарстві, як люди багатші, і в справах політичних, як начальства. Всякому народові шкодить неволя під чужими людьми, а з другого боку серед громад не мусить бути непрацюючих станів, а мусять вони складатись з самих здобувачів. Ось через що майже все одно: чи увільнити Україну од панування чужинців, чи увільнити громади**

українських здобувачів од непрацюючих станів; і так і так пани всяких пород повинні хоч усі стати робітниками, хоч покинути Україну...» («Програма», Вибрані твори, ст. 149).

Як бачимо, в цій програмі Драгоманова маємо накреслену зовсім недвозначно повну розгорнену програму прямо таки сучасної модерної самостійної і соборної української держави, навіть з очищенням її від чужонаціонального паразитичного елементу. Тобто — маємо якраз буквально те, що сучасні малоукраїнські «східняки» називають «шовінізмом». Крім того тут спеціально треба відмітити соборництво Драгоманова, що мислив собі Україну саме так, як мислять її сьогодні всі українські самостійники-соборники — від Тиси до Дону з Кубанню і від Нарева до Чорного моря. Що ж має це спільного з принциповим антисоборництвом малоукраїнських «східняків» з їхнім гаслом «підкопати Збруч так, щоб ні проїхати ні пройти його не можна було», або з їхнім гаслом — «руки геть від Кубані»?...

Зокрема ж, якщо мовиться про Галичину, яку так ненавидять «східняки»-галичаноїди, що ладні віддати її кому завгодно, аби тільки позбутися галицьких українців-«сепаратистів», то в зв'язку з цим варто згадати тут такі от слова Драгоманова-полтавця про Галичину, де він рятувався від російських переслідувань за «українофільство і сепаратизм»: «З усіх частин нашої батьківщини — України — писав Драгоманов — Галичина стала мені може не менш рідною, як і Полтавщина, — духовою родиною. Вже 20 років, як я догадався, що там поле, де ми могли б працювати вільніше і значить ширше й глибше, ніж у російській Україні.» (Вибрані твори, ст. 89).

8. Протиставлення українських інтересів російським у Драгоманова

І нарешті ще кілька слів про ставлення Драгоманова до питання про участь українців у російському політичному і культурному житті, про що малоукраїнські «східняки» особливо багато люблять фальшивословити, виставляючи Драгоманова майже таким «всьоравновщиком» і «меншобратником», як вони самі. Як відомо, Драгоманов завжди вперто відмовлявся входити в російські організації і був тієї думки, що взагалі українські демократи не

повинні входити в російські організації, а тільки перебувати з ними в союзі. Щодо російської культури, то оцінюючи її так високо, як і німецьку, і французьку, і англійську, і всяку іншу культуру великої державної нації, Драгоманов у той же час, напр., у своїй передмові до українського перекладу листа Белінського до Гоголя 1880 р. закликав до усамостійнення українського вільного руху від загальноросійського і орієнтуватись не на Росію, а на Європу. Взагалі в Драгоманова завжди і скрізь на першому місці стояли інтереси українського народу, крізь які він дивився на всі загальнолюдські інтереси. В зв'язку з цим сьогодні на особливу увагу заслуговують такі слова Драгоманова:

«Всі ті розмови про «широкі інтереси», котрі буцімто потребують, щоб українець почав служити їм з того, щоб зрікався власне своєї України, — нічого більше, як послідки тієї неволі, в котрій тримала нашу Україну чужа держава — Польща, а потім таке ж чуже Московське царство з безмірною чиновницькою централізацією. І всякий українець і не українець мусить же розуміти, що він просто служить неволі цілої великої країни й всякому обдиранню й кишені й розуму, коли по волі чи поневолі, ділом чи безділством підпирає й продовжує послідки тієї державної неволі й централізації» (Вибр. тв. 139.) А в іншому місці цю саму думку Драгоманов висловив ще категоричніше: **«кожен чоловік, вийшовший з України, — писав Драгоманов, — кожна копійка, потрачена не на українську справу, кожне слово, сказане не по-українському — єсть видадок з української мужицької скарбниці, видаток, котрий не звернеться в неї ні звідки.»** (ст.125).

9. Несполучність українського історичного федералізму з малоукраїнським «східняцтвом»

Таким чином — що ж спільного має Драгоманов із малоукраїнськими «східняками»? Що спільного має його федералізм, як шлях революційної перебудови централізованої російської імперії на союз самостійних і вільних держав у середині минулого століття, цей федералізм, що був історичним етапом у боротьбі українства за свою державну незалежність, як перший крок до її здійснення, — що спільного має це з сучасним намаганням малоукраїнських «східняків» завернути історію назад і вплину

ти Україну назад до тієї російської імперії, якої вже нема, а яку вони, як і більшовики, хочуть воскресити?.. І що спільного має драгоманівська мужня постава вільного і гідного сина своєї нації супроти Росії і всього російського з «східняцькою» всьоравновщиною та з їхнім сидінням у кишені «російського старшого брата», звідки вони проповідують служіння «загальним інтересам» Росії, а не України?..

Ні, і від Драгоманова, як і від кирило-методіївців та Костромарова, малоукраїнські «східняки» так далеко, як небо від землі і ще навіть даліше. Це не тільки несполучні між собою речі, а це взагалі антиподи. І цю їхню протилежність найяскравіше підкреслює одна надзвичайно характеристична й багатомовна обставина. В той час, коли кирило-методіївці були за свій федералізм покарані Росією, як «державні злочинці», коли Драгоманов за свій федералізм був переслідуваний Росією, як «сепаратист», бо ці федералісти справді були небезпечні Росії, як небезпечна всяка українська боротьба, в цей час сучасні малоукраїнські-«східняцькі» фальшивники федералізму навпаки — вишукуються і відгодовуються російськими імперіялістами на еміграції спеціально для вживання їх як слухняного знаряддя в боротьбі проти «українських сепаратистів» і для рятування гинучого російського імперіялізму.

10. Грушевський про... малоукраїнське східняцтво

Щождо Грушевського й Винниченка, на яких теж мають нахабство посилатись малоукраїнські «східняки», то про щось «спільне» між ними смішно навіть починати говорити. Грушевський, цей справжній батько українського демократичного самостійництва нових часів, 1918 р., хоронячи вмерлий під урочистий «золотий гомін» 4-го Універсалу український історичний федералізм у ставленні до Росії, писав про запізнілі відрижки цього федералізму серед українців, як про «собачий обов'язок супроти Росії», декляруючи кінець цього «собачого обов'язку» і рішучий перехід українства на самостійницькі рейки. В статті «Кінець московської орієнтації» він писав:

«Я вважаю визволення від песьйого обов'язку супроти Московщини незвичайно важним і цінним. Роздумуючи над цим моментом, я думаю, що недаремно пролилася

кров тисяч розстріляних інтелігентів і молоді, коли вона пренесла чи закріпила духове визволення нашого народу від найтяжчого й найшкідливішого ярма, яке може бути: добровільно прийнятого духового чи морального закріпощення. Я скажу різко, але справжніми словами: це духове холопство, холуйство раба, якого так довго били по пиці, що не тільки забили в нім усяку людську гідність, але зробили прихильником неволі й холопства, його апологом і панегиристом... Таким холопством вважаю ту вірність, ту служебність не за страх, а за совість, глибоку й непобориму, поколіннями виховану, яку українське громадянство виявило, в одних частих менше, в інших більше супроти державних, культурних і національних інтересів Росії й великоруського народу» («На порозі нової України». Київ, 1918, ст. 10).

Оці, власне слова Грушевського якнайкраще стосуються сучасних малоукраїнських «східняків», бо це вони сьогодні і є такими людьми новими, вже советської продукції собачого обов'язку супроти Росії, а все їхнє «східняцтво» — це те духове холопство й холуйство раба, якому навіть удари по лицю не відбили охоти бути прихильником неволі й холопства та вірної служби, не за страх, а за совість, для інтересів Росії, а на шкоду Україні.

Отже — не український федералізм, а малоукраїнське «східняцтво» така і тільки така автентична назва цього явища, і тільки під такою назвою воно залишиться серед епізодів української визвольної боротьби, як найганебніше явище ворожої провокації.

II. Винниченкова відповідь «федералістам» — наша відповідь

А тепер ще кілька слів про Винниченка й також — кілька слів від Винниченка про фальшивий «федералізм» російської імперіялістичної еміграції і її малоукраїнської агентури. Спроба «східняків» послуговуватись ім'ям Винниченка є таким же самим жалюгідним блюзнірством, як і їхня подібна ж спроба зганьбити ім'я Шевченка вживанням його на сторінках «Східняка» — всупереч тому загальновідомому фактові, що Шевченко, як це всім добре відомо, ніколи не міг простити навіть Хмельницькому його союзу з Москвою, проклинаючи його за це при кожній згадці про нього, а відомих йому «федералістів» із

Москвою називав «гряззю Москви». Винниченко ж у своїй блискучій статті «Була, є й буде», написаній і надрукованій в «Українських Вістях» 1948 р., пригадуючи, як то 1917 р. він, на чолі української делегації, приїжджав до Петрограду уговорювати російську демократію в особах Керенського, Мілюкова й інших, щоб вони погодились, як він пише, «не то що на федерацію, а на скромненьку автономію», — пригадуючи, як за це російські демократи приготували українським делегатам «гарненькі одиночки в одній із петроградських тюрем», — пригадуючи це все, Винниченко пише:

«І от треба було, щоб минуло тридцять років усякого їхнього власного страждання, поневіряння, навчання и життя, щоб руські демократи прийшли до визнання того, з чого колись глузували й що з огидою відкидали (тобто — федерацію). Але ми маємо підставу запитати: а чи не пізно вже панове? Та й чи щиро ваше визнання?

Нас теж дечому навчило й життя, і ці тридцять років, і вся наша історія. І ми маємо й підставу й право одверто, просто, без дипломатії вам сказати: не хочемо ми вашої федерації, брати наші милі — щиро, чи не щиро ви її хочете. Ми вже зазнали всіх форм співжиття з вами. Тікаючи від «федерації» з панською Польщею, прадіди наші триста років тому кинулись за допомогою до руського брата й вступили з ним в оборонний союз — не в федерацію, а в союз вільних, самостійних держав і народів. І в що ж перетворився цей союз? Триста років він був нам тюрмою, каторгою. Ви можете сказати (та й кажете не раз): так то ж царизм так ламав договори, поневолював, експлюатував. Добре, хай так. Але ж прийшла демократична «безкровна» революція 1917 р. і зруйнувала той царизм. А чи зруйнувала вона нашу й всіх інших народів тюрму, ту «єдиную-неділему»? Ні, панове, **ваша** революція не зруйнувала **нашої** тюрми!...

Та от прийшла жовтнева «велика» большевицька не безкровна, а таки досить кривава (та все ж таки ваша руська) революція. Вона проголосила «самоопределение вплоть до отделения»... Потім виник Союз Советських Соціалістичних Республік (СССР). Не федерація, та ще російська, а цілий Союз — але «вільних і самостійних

та незалежних» республік, що хоч бери та зразу відділяйся. Але що з того вийшло?..»

Далі, нагадавши факти кривавого здушення всіх національно-політичних прав українського й інших народів в СРСР під прикриттям зовнішньо дуже привабливих форм «рівноправного союзу народів», Винниченко говорить до російських демократів: «Куди ж далі йти? Яку ще більшу, ширшу, демократичнішу форму можна придумати? Чим ви можете нас привабити, панове руські федералісти, в вашій федерації, які наші інтереси ви можете задовольнити в ній?..» І далі Винниченко пише:

«Ми не є проти принципу федерації... Але якої федерації? ... Не тої, що віддає слабшого на поталу дужчому, не той, що обдурює й гнітить, понижує, визискує слабшого, а той, яка навпаки — допомагає йому, захищає, розвиває. А такою може бути тільки **федерація всіх народів землі**, а щонайменше (і то тимчасово) для нас могла б бути федерація всіх народів Європи — рівних, незалежних, самостійних, з'єднаних доброю волею і добрим розумінням, як своїх так і загальних інтересів, — така федерація, яка б захищала нас од «федерації» сусідів...

Але, щоб ми могли вступити в таку вільну федерацію, треба бути самим вільними, незалежними, треба мати змогу подавати свій голос непримусовими ніякими сторонніми силами. А така змога може бути тільки в самостійної, незалежної національної держави. Отже — наше домагання цілковитої самостійності є найкраща запорука як нашої демократичності, свободолюбності, так і щирості в творенні світової федерації, цього найпевнішого захисту миру, свободи та отої нашої і всіх інших народів національної самостійності!»

Звичайно, після таких слів гріх навіть і подумати про щось «спільне» у «східняків» із Винниченко. Хібащо спільним міг би бути колишній винниченків гріх скакання в комуністичну гречку? Алеж і в цьому Винниченко був передусім великим українцем. А його дальша діяльність і творчість була й є зброєю українського антикомунізму.

Щождо його пристрасної самостійницької декларації, яку ми щойно зачитували, то тут сказано буквально те, що думає сьогодні кожен справжній українець, кожен

український самостійник-демократ. І це саме те, що думаємо ми й що ми маємо сказати у відповідь на всі російські провокації малоукраїнського «східництва». Це наша програма, програма крокування вперед гордих за свою неупокорену, свободолюбну й велику силою свого незламного духа українську націю, що бореться і поборе всі перешкоди на шляху до **Великої Самостійної й Соборної України.**

К І Н Е Ц Ь

З М І С Т :

1 Обличчя української підсоветської еміграції і явище „східняцтва“

1. Німецько-советський винахід
2. Провина емігрантського „західняцтва“
3. Тавро „національної меншевартісности“
4. Оборона української національної гідности
5. Внутрішньоукраїнське змагання за першість
6. Національно-політичний іспит
7. Самостійницьке обличчя підсоветських українців
8. Блискуча відсутність „східняцтва“, як такого
9. Неможливість „ідейного східняцтва“
10. Зовнішньо агентурний характер „східняцтва“

2. „Східняцтво“, як советське „малоукраїнство“, та його коротка історія

1. Існування справжніх „східняків“
2. „Советський человек“, як прототип „східняків“
3. Російський зміст „східняцької“ форми на еміграції
4. Еволюція „малороса“ в советського „малоукраїнця“ у втіленні „східняка“
5. „Менший брат“ усіх „великих братів“
6. Дрібноміщанська база малоукраїнства
7. Шкурницький антибольшеви́зм малоукраїнських „східняків“.
8. Малоукраїнські „східняки“ і німецька „східня політика“
9. Німецько-російська „ідеологія малоукраїнського „східняцтва“
10. Слуги двох панів і таборів „поплентачі“
11. Українські сирітальники й малоросійські „китайці“
12. Новий купець старого краму

3. Малоукраїнське східняцтво на службі в російських імперіялістів на еміграції

1. Останнє слово російської політичної техніки
2. Нова нація „східняків“
3. Теорія „малої України“
4. Культ власної меншевартісности
5. „Враг внутренній“ — галичани й „професори-східняки“
6. Обплівування свого в ім'я чужого
7. „Насамперед — влада“
8. Російський „рай народів“ і „добровільність“ по-советському
9. Устава большевицької пропаганди
10. Хай живе колгосп!..

11. Більш по-большевицькому, ніж у Леніна й Сталіна
12. „Заперечення заперечення“ й образа за Сталіна
13. В орбіті советської ідеології
14. Безпринципність п'ятиколонників емігрантської Москви
15. Капіталізація большевицьких „здобутків“ головна мета провокації „східняцтва“

4. Малоукраїнське східняцтво й український історичний федералізм

1. Маска „федералізму“
 2. Український історичний федералізм — минулий етап українського самостійництва
 3. Анахронізм і агентурництво сучасних фальшивників „українського федералізму“
 4. Український рахунок Росії й ідея української самостійності в федералістичній програмі кирило-методіївців
 5. „Розподіл Росії“ в програмі кирило-методіївців
 6. „Сепаратизм“ федералізму Драгоманова
 7. Самостійність і соборність України в федералістичній програмі Драгоманова
 8. Протиставлення українських інтересів російським у Драгоманова
 9. Несполучність українського історичного федералізму з малоукраїнським „східняцтвом“
 10. Грушевський про... малоукраїнське східняцтво
 11. Винниченкова відповідь „федералістам“ — наша відповідь
-

